

Hét platform voor de informatieprofessional bij de overheid

INFORMATIEBEHEER BIJ DE OVERHEID IN 2030

Blik vooruit

Opinie

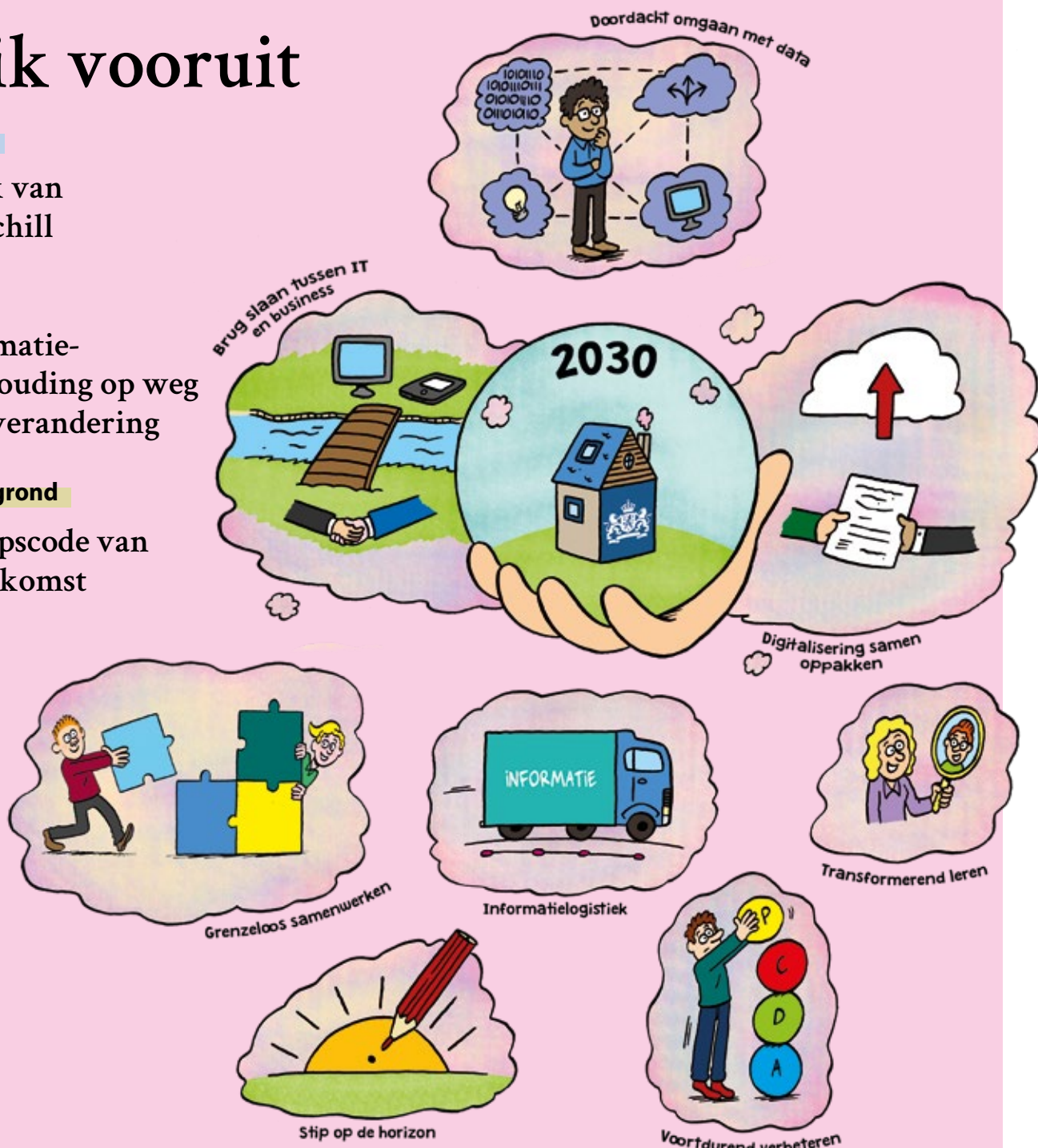
Gelijk van
Churchill

Visie

Informatie-
huishouding op weg
naar verandering

Achtergrond

Beroepscode van
de toekomst

INHOUD

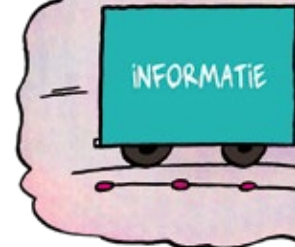

6

VISIE

Op weg naar verandering

Hoe werk je met informatie?
Negen informatiehoudingen zijn
daarop van invloed

10

PRAKTIJK

Veranderend perspectief

Wat is er straks te vinden in het
Nationaal Archief? Wat willen we
bewaren?

22

ACHTERGROND

Goed huisvaderschap

Wat is de definitie van
de toekomstbestendige
recordmanager?

12

PERSPECTIEF

De Zwerm

Sinds de eerste koppelingen van
het internet: de Zwerm
is watching you

24

PRAKTIJK

DUTO-scans

Het proces van DUTO-scans en
de concrete resultaten daarvan
binnen het DSO

14

ACHTERGROND

Beroepscode

Dit jaar bestaat de beroepscode
voor archivariissen 25 jaar. Reden
om te kijken naar de toekomst

26

ACHTERGROND

Grijs gebied

Sociale media zijn niet meer weg
te denken maar brengen wel
uitdagingen met zich mee

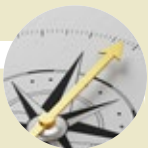

16

INTERVIEW

Op de toekomst voorbereid

De informatiehuishouding
verandert. Belangrijk is: zoek
elkaar op en wees leergierig

28

ACHTERGROND

KIA in 2030

Ook in 2030 draagt KIA bij
aan een sterke en zelfbewuste
informatie- en archiefsector

Colofon

Redactieadres
Publiek Denken
Gebouw M1-47,
Binckhorstlaan 36,
2516 BE Den Haag
www.publiekdenken.nl
T 085 486 85 41
E od@publiekdenken.nl

Aanleveren kopij
E od@publiekdenken.nl

Uitgever
Lennart Huurman,
Asha Narain

Redactie
Jeroen Jonkers
(hoofdredacteur), Edwin
Driessen, Bart Hekkert, Eric
Kokke, André Plat

Gasthoofdredacteur
Layla Hassan

Medewerkers aan dit nummer
Jeroen Akerboom, Savannah
Aloserij, Karen Braun, Chido
Houbraken, René Kimmijzer,
Martijn Kortier, Arjen van der
Kuijl, Jelle van der Meulen,
Max Oosterbeek, Aleid Over-
beeke, Harm Pieters, Antal
Posthumus, Lauren Romijn,
Arjan Rompelman

Beeld- en eindredactie
Marc Notebomer

Art direction en vormgeving

Dimdim Grafisch Ontwerp

Cover
Studio Goudbaard

Beeld
Dimitry de Bruin, Shutter-
stock, Leo den Ouden

*Adreswijzigingen en
aanvraag abonnementen*
Abonnementsprijs
€ 133,35 ex btw per jaar
Losse nummers op aanvraag
verkrijgbaar
E od@publiekdenken.nl

Advertenties
MediaSales0031
Boyke Rajbalsing
E boyke@mediasales0031.nl
M 06 109 347 77

Drukker
Damen Drukkers

Od verschijnt 8 x per jaar en
wordt uitgegeven door

5 EDITORIAL
Layla Hassan
Gelijk van Churchill

8 OPINIE
Karen Braun
**Bewustwording is het
gouden ei**

23 OPINIE
Lauren Romijn
Geloof in je eigen kracht

31 COLUMN
Martijn Kortier
Privacyschendingen

19 OD KENNISSESSIE

Meld je aan
Office 365 SharePoint,
compliance en
recordsmanagement

30 PRIKKEL
**Informatie-
therapeut**

30 SERVICEBERICHT
KIA aan Zee

32 BOEKBESPREKING
**Stevig in
ontwikkeling**

33 NIEUW IN HET VAK
Juriaan Sloff
**'Altijd iets nieuws
ontdekken'**

34 VERENIGINGSNIEUWS
Sein op groen

De in dit blad verkondigde meningen hoeven niet die van de redactie te zijn. De onafhankelijkheid van de redactie mag niet in het geding komen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Volg ons op LinkedIn en Twitter

@Od_online

Od - Overheids-
documentatie

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2021'22

DECEMBER JANUARI

06/12 ARCHIEFWET2021 GAAT DOOR

08/12 ARCHIVEREN SOCIAL MEDIA

10/12 OFFICE365 COMPLIANCE;
VEILIGHEID & ARCHIVEREN GAAT DOOR

14/12 MARKETING INFORMATIEDIENSTEN GAAT DOOR

14/12 OPLEIDING RECORDSMANAGER GAAT DOOR

14/12 LINKED OPEN DATA VOOR ERFGOEDINSTELLINGEN GAAT DOOR

12/01 SOD-I GAAT DOOR

12/01 BASISCURSUS RECORDSMANAGEMENT *NIEUW*

12/01 DATA-ARCHITECTUUR & DATAMANAGEMENT GAAT DOOR

14/01 AUDITING IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING GAAT DOOR

20/01 SCHRIJVEN VAN DOELTREFFENDE RAPPORTEN,
NOTITIES EN ADVIEZEN GAAT DOOR

26/01 LEER BETERE VRAGEN STELLEN

28/01 INSTRUCTIEVAARDIGHEDEN

Tekst **Layla Hassan**

Layla Hassan is adviseur documentaire en digitale informatievoorziening bij het ministerie van Financiën

Gelijk van Churchill

De coronacrisis heeft ons wijzer gemaakt, maar brengt tegelijkertijd de toekomst dichterbij. Wim de Ridder, grondlegger van de academische futurologie in Nederland en oud-hoogleraar aan de Universiteit Twente in Enschede, zegt in een interview in *Tubantia* dat hij de afgelopen 2 jaar dan ook vaak moest denken aan Winston Churchill. Terwijl de wereld om hem heen in brand stond, sprak deze grote man de historische woorden: *'Never waste a good crisis'*. Het gelijk van Churchill wordt opnieuw bewezen. Deze crisis leert ons anders denken en ernaar handelen. We maken efficiënt gebruik van de mogelijkheden die we anders hadden laten liggen. Corona toont aan wat er allemaal mogelijk is als het er echt op aankomt. We hebben afgelopen anderhalfjaar veel geleerd en een hoop kennis opgedaan waar we nog iets mee moeten.

Ik deel het optimisme van Wim de Ridder. Juist in tijden van crisis zien we in hoe flexibel en adaptief we ons kunnen opstellen en pakken we dingen aan op de manier zoals het eigenlijk zou moeten. Op sommige vlakken zal de coronacrisis leiden tot een blijvende verandering. Daar ben ik van overtuigd. Het zal voor een deel oude patronen doorbreken en nieuwe systemen waarin we nu samenwerken meer de ruimte geven. Wat we ons alleen nog niet realiseren, is dat de toekomst waar we steeds aan refereren al lang onder ons is. We moeten het alleen nog inzien en een eenduidig plan formuleren om die toekomst te observeren. Al eeuwenlang zien filosofen in dat we niet worden beïnvloed door de objectieve wereld, maar door de manier waarop we de wereld verklaren en interpreteren. Sociaal psychologen hebben daar de belangrijke dimensie aan toegevoegd dat deze subjectieve interpretaties snel en onbewust tot stand komen. Dat gaat soms zo snel dat we er ons niet eens van bewust zijn dat we de wereld interpreteren in plaats van observeren. Om te kunnen begrijpen waarom mensen doen wat ze doen, moeten we met hun ogen naar de wereld kijken. Zo kunnen we begrijpen hoe zij betekenis aan dingen geven. Maar om de verschillende subjectieve interpretaties te stroomlijnen en om te zetten in kennis, moeten we eerst drie observatievragen aan elkaar stellen: welke verandering achten wij noodzakelijk? Wat willen we met die verandering? En hoe kunnen we die verandering meten? Houd deze drie vragen goed in gedachten bij het lezen van de visies die de revue zullen passeren over de nabije toekomst.

Hoe werk je met informatie?

Ontdekkingsstocht op weg naar verandering

In 2020 is het rapport *De informatiehuishouding van het Rijk in 2030* gepubliceerd. Centraal daarin staat een conceptueel raamwerk om de informatiehuishouding langs twee assen uiteen te zetten in negen informatiehoudingen. De informatiehoudingen gaan niet direct over het informatiehuishouden zelf maar over de vraag hoe je werkt met informatie, waardoor het rapport zich bij uitstek leent om te worden gebruikt voor het maken van een toekomstvisie.

Snel op elkaar volgende technologische innovaties en maatschappelijke ontwikkelingen veranderen onze manier van werken: steeds meer van onze wereld is informatie terwijl de waarheid moeilijker wordt te vatten. We laten technologie steeds meer van ons zien en voor ons denken en geven informatie steeds makkelijker uit handen, iedereen is een journa-

list die de macht kan controleren terwijl beleid steeds moeilijker is om te rechtvaardigen. Door dit alles wordt er steeds meer verwacht van ambtenaren: ze moeten mee ontwikkelen met de veranderingen en nieuwe manieren van werken snel zich eigen maken. Dat de informatiehuishouding, gedreven door technologische innovaties en maatschappelijke onderstromen,

snel gaat veranderen is duidelijk, maar hoe gaat de informatiehuishouding veranderen? Hoe komen we te weten waar we heen gaan en hoe we daar moeten komen?

Nieuw frame

In 2020 publiceerde Reframing Studio – na onderzoek in opdracht van het Future Lab-project van RDDI – het rapport *De informatiehuishouding van het Rijk in 2030*, en sindsdien zijn wij van het Future Lab-project ermee aan de slag gegaan. Centraal in het rapport staat het nieuwe frame, een conceptueel raamwerk om de informatiehuishouding langs twee assen uiteen te zetten in negen informatiehoudingen. De informatiehoudingen gaan niet direct over het informatiehuishouden zelf maar over hoe je werkt met informatie, waardoor het zich bij uitstek leent om te worden gebruikt voor het maken van een toekomstvisie.

In de Future Lab-werkateliers gaan informatieprofessionals van verschillende organisaties in twee sessies aan de slag met het frame om voor hun organisatie een toekomstvisie voor de informatiehuishouding uit te stippen in termen van de informatiehoudingen. Ze kijken naar de informatiehoudingen die hun organisatie in de toekomst gaat hebben, welke competenties nodig zijn om die informatiehoudingen te ontwikkelen en welke tools, omgevingen, routines en beroepen daarbij horen. Na het doorlopen van de werkateliers, die organisaties overigens ook zelf kunnen organiseren met behulp van de instructie, hebben de informatieprofessionals een beter beeld van een toekomstvisie voor de informatiehuishouding van hun organisatie. Maar het zetten van die stip aan de horizon is pas het halve werk, we moeten ook de weg ernaartoe ontdekken.

Transitiepaden

De weg van de informatiehuishouding van nu naar de informatiehuishouding van de toekomst wordt in het rapport beschreven met behulp van transitiepaden. Dit wordt gedaan om te zorgen dat er niet alleen losse onmiddellijk bruikbare stappen in de innovatie worden gezet maar dat er ook structurele veranderingen worden doorgevoerd. De transitiepaden zijn gebaseerd op vier principes:

‘HOE KOMEN WE TE WETEN WAAR WE HEEN GAAN?’

Het nieuwe frame uit het rapport *De informatiehuishouding van het Rijk in 2030* dat verder wordt verkend tijdens de werkateliers

‘HET ZETTEN VAN EEN STIP OP DE HORIZON IS PAS HET HALVE WERK’

1. Transities bestaan uit het samenspel van ontwikkelingen en innovaties op verschillende niveaus. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het landschaps-, regime- en nicheniveau.
2. Om te innoveren moet er ruimte zijn om te experimenteren, en dus ook om te falen. Door te experimenteren in een vroeg stadium kunnen grote reparatiekosten in een later stadium worden voorkomen en ontstaat flexibiliteit in het innovatieproces.
3. Bij het experimenteren moet, in ieder geval soms, worden gefocust op het nut voor de toekomst in plaats van de toepasbaarheid en het rendement op de korte termijn.
4. De transitie wordt gedreven door de ambitie om de publieke waarde van overheidsinformatie die onderliggend is aan de toekomstvisie te beschermen en te vergroten.

Een transitiepad zelf bestaat uit een reeks experimenten waarmee voortgaande ontwikkeling en innovatie wordt bereikt binnen een bepaald thema. Het rapport beschrijft vier transitiepaden:

1. Ontwikkelen van competenties

Het rijk werkt met steeds meer informatie in steeds meer vormen op steeds meer verschillende

Tekst **Karen Braun**

Karen Braun is adviseur portfoliomanagement bij Politie Nederland en voormalig adviseur informatisering, CIO-office, ministerie van Financiën

Chocola maken van toekomstig informatiebeheer

Bewustwording is het gouden ei

Datahoeder? Digiminimalist? Of beleidsarcheoloog? Het project Future Lab van RDDI beschrijft de rollen die nodig kunnen zijn in de toekomstbestendige informatiehuishouding van 2030. De doorsneeambtenaar, bestuurder of politicus zal met herkenning en een glimlach onderschrijven dat deze functies van nut gaan zijn en concluderen dat deze vakmensen snel moeten worden aangesteld om de klus te klaren! Maar weinig collega's zullen zich persoonlijk herkennen in deze rolomschrijvingen.

Het zorgvuldig beheren en archiveren van stukken wordt onvoldoende op waarde ingeschat en vaak gezien als sluitstuk op de primaire werkzaamheden. Iets weerhoudt ons om daadwerkelijk prioriteit te geven aan het zorgvuldig ordenen en opslaan van informatie. En wanneer je jezelf er dan toch toe zet, hoe werkte dat documentmanagementsysteem eigenlijk ook weer? En is het niet handig alle documentatie toe te voegen, de technologie zal toch wel chocola kunnen maken van de hordes richting beleidsvorming?

Urgentie

Hoe zorgen we ervoor dat iedere ambtenaar de individuele verantwoordelijkheid voelt en daar consequent naar handelt? De technologie blijkt immers niet tot alles in staat, juist aan de voorkant van het proces is het ordenen, filteren en duiden van informatie van essentieel belang. Bewustwording lijkt het gouden ei. Over de taak van de overheid, de waarden die we voorstaan en onze verantwoordingsplicht richting parlement en burgers. Over de essentiële rol die informatiehuishouding hierin speelt. En dat de processen, de *tools* en technieken als *artificial intelligence* afhankelijk zijn van de data waar-

mee wij, als individuele ambtenaren, ze voeden.

Activiteiten ter bewustwording op dit gebied zorgen voor motivatie en een gevoel van urgentie. Ervaring en onderzoek leert echter dat dit slechts de aanzet is tot daadwerkelijke gedrags- en cultuurverandering bij de rijksoverheid. Na bewustwording leeft bij medewerkers behoefte aan kennis en het aanleren van vaardigheden en ondersteuning in het toepassen hiervan. Op basis van uniforme spelregels en gebruiksvriendelijke *tools*. Over omgang met informatie, data en ethische reflectie. Het is noodzakelijk deze lessen tijdig beschikbaar te stellen. Een aanbod dat actief en laagdrempelig toegankelijk is. Om het moment van bewustwording direct en duurzaam te benutten.

'WHAT'S IN IT FOR ME IS DE GROOTSTE PRIKKEL VOOR BESTENDIGE GEDRAGSVERANDERING'

Gelegenheid

Het afleren van bestaande gewoontes en het vormen van nieuwe routines lijken vervolgens de uitdaging. Een taai proces dat continu aandacht vraagt van bestuurders en managers. Hoe ondersteun je de ambtenaren hierin? Te beginnen met het bieden van gelegenheid. Maak royaal tijd vrij voor het aanleren van deze vaardigheden. Maak het leuk en stimuleer bij het toepassen van nieuwe vaardigheden. Door het actief delen van *good practices* en dilemma's. Creëer ruimte voor inspraak van medewerkers in de iteratieve aanscherping van processen en systemen. Draag uit welke voordelen behaald worden, voor burgers en maatschappij en voor de ambtenaren en organisatie. Want *what's in it for me* blijkt vaak de grootste prikkel voor bestendige gedragsverandering.

manieren. Bepaald werk kan worden gestandaardiseerd en gedaan door automatische systemen, terwijl er aan de andere kant nieuwe manieren van werken met informatie bijkomen. De complexe en veranderlijke manieren van werken met informatie vereisen vakmanschap, en dan niet alleen van de informatiefprofessionals maar van alle ambtenaren. Hierbij gaat het om individueel vakmanschap passende bij de rol in de organisatie en om gedeelde routines en cultuur met betrekking tot het omgaan met informatie. Dat de manieren van werken met informatie in relatief rap tempo veranderen betekent ook dat het leren en ontwikkelen van nieuwe competenties zelf een routine moet worden binnen het rijk. Het toekomstconcept voor dit transitiepad is de Datacampus van het rijk, waar alle ambtenaren relevante competenties kunnen leren.

2. Verhalende beleidslijnen

Stukken informatie zelf zijn niet altijd heel veelzeggend. De informatie van het rijk is soms niet meer dan een verzameling puzzelstukjes die samen verhalen vormen, zoals het verhaal van de totstandkoming van beleid, verspreid over meerdere documenten. Het is juist dit verhaal dat moet kunnen worden gecontroleerd door de volksvertegenwoordiging. Helaas wordt het steeds moeilijker om het verhaal samen te puzzelen, vaak juist door een overvloed van informatie. Er is noodzaak om de toenemende complexiteit het hoofd te bieden door middel van beleidsbiografie: een nieuw vakgebied waarin op vernieuwende manieren de verhalen van beleidsvorming worden verteld. Wellicht hebben we in de toekomst wel een Hal der Beleidslijnen, waarmee iedereen kan zien hoe beleid wordt gemaakt.

3. Organiseren rondom vraagstukken

We krijgen steeds vaker te maken met complexe vraagstukken die zich niet makkelijk laten versimpelen en opdelen. Vraagstukken als de klimaatcrisis of het stikstofdossier overstijgen de klassieke indeling van de ministeries en vereisen juist dat wij ons organiseren rondom de vraagstukken. Dit betekent dat wij ook anders met informatie moeten gaan werken in nieuwe structuren die niet verkoken maar juist integreren. Het toekomstconcept voor deze beleidsvernetwerking is het ministerie van Buitengewone Vraagstukken, dat overheden, wetenschappers en burgers verbindt.

'ORGANISATIES HOEVEN NIET DEZELFDE TRANSITIEPADEN TE DOORLOPEN'

4. Aansluiten op leefwereld

Door bijvoorbeeld websites en digitale loketten heeft de informatiehuishouding steeds meer invloed op de veranderende verhouding tussen overheden en burgers. Informatie en informatiesystemen moeten van goede kwaliteit zijn om van dienst te kunnen zijn aan een verscheidenheid aan mensen. Hoe meer overheden informatietechnologie gebruiken om te communiceren met burgers, hoe meer menselijke waarden onder druk komen te staan en hoe vaker mensen vast komen te zitten tussen systemen. Al die informatietechnologie biedt ook juist kansen om ontvankelijker te worden voor en beter aan te sluiten bij de leefwereld van burgers, zodat informatie niet alleen vindbaar maar ook toegankelijk, bruikbaar en begrijpelijk wordt. Zo kunnen we toewerken naar één centraal contactpunt waar burgers alle relevante informatie integraal kunnen vinden.

Startpunt

Deze vier transitiepaden geven nog niet het gehele beeld om de transitie te maken maar ze zijn wel ons startpunt. Afhankelijk van de organisaties die innoveren, de toekomstvisies en de ontwikkelingen van buitenaf, kunnen de vier transitiepaden worden aangevuld of juist worden vervangen door andere transitiepaden. Verschillende organisaties hoeven ook niet per se dezelfde transitiepaden te doorlopen.

Met het Future Lab-project en ons netwerk van Futureholders staan we nog aan het begin van dit avontuur. Wij zijn pas net begonnen met het opzetten van experimenten voor transitiepad 1: ontwikkelen van competenties. Welke transitiepaden organisaties zullen bewandelen en bij welke experimenten wij het plezier krijgen betrokken te zijn, is voor ons grotendeels ook nog onbekend, maar het is een ontdekkingstocht die wij graag met jullie aangaan.

Wil je met ons meedoen in een werkatelier, wil je zelf een werkatelier organiseren of ben je enthousiast en wil je aan de slag met innoveren met experimenten in een transitiepad? Laat het ons weten via dienstpostbus.communicatie.rddi@minocw.nl of neem contact op via www.informatiehuishouding.nl/contact.

Tekst **Aleid Overbeeke**

Aleid Overbeeke is senior adviseur waardering en selectie bij het Nationaal Archief

Wat willen we bewaren?

Veranderend perspectief

Het is 2040. Je meldt je bij de (digitale) balie van het Nationaal Archief omdat je vragen hebt over je familiegeschiedenis, omdat je als journalist een artikel schrijft over de kabinetsformatie in 2021, of je werkt aan een scriptie over geschiedenis van de rechtspraak. Als journalist, student, burger of immigrant vind je wellicht van alles in het Nationaal Archief. Maar alleen als in het verleden jouw benodigde informatie “gewaardeerd” is als blijvend te bewaren, en dat ook nog met de bril van toen.

Wie bij het Nationaal Archief archiefstukken opvraagt, is zich er niet altijd van bewust dat de collectie slechts een deel is van de informatie die bij de overheid wordt geproduceerd. Ongeveer 80 procent van het naoorlogs overheidsarchief wordt vernietigd en 20 procent wordt aan-

gemerkt als cultureel erfgoed. Dat is het archief dat de bezoeker kan opvragen. Aan de keuze wat wel en wat geen cultureel erfgoed is, liggen een doelstelling en methodiek ten grondslag. Doelstellingen en methodieken worden door de jaren heen aangepast aan de tijdgeest. De keuzes die wij nu maken, zijn anders dan 20 jaar

geleden en zeggen veel over de tijd waarin we nu leven. Om de vraag te beantwoorden hoe wij overheidsinformatie waarderen in 2030, is het goed om een stap terug te doen en te kijken hoe de selectiedoelstellingen door de jaren heen veranderen en welke nieuwe ontwikkelingen het proces nu beïnvloeden.

'HET IS ONMOGELIJK OM ALLE INFORMATIE DIE DE OVERHEID PRODUCEERT EEUWIG TE BEHEREN'

In werkprocessen van overheidsorganisaties gaat veel informatie om die voor burgers van belang is of over burgers gaat. Iedere Nederlander komt wel ergens in een overheidsdossier voor. Denk aan de KvK, het UWV, de SVB, het CIBG, de kinderbescherming, en uiteraard de registraties van geboorte, huwelijk en overlijden. Deze informatie kan zowel van tijdelijke als van blijvende waarde zijn. Dit wordt mede bepaald op basis van het belang van privacybescherming, openbaarheid, rechtszekerheid of democratische controle.

Gezien de omvang is het onmogelijk om alle informatie die de overheid produceert eeuwig te bewaren en dus te beheren. De Archiefwet schrijft voor dat informatie aan de hand van een selectielijst¹ vernietigd dient te worden of overgebracht wordt naar een archiefbewaarplaats voor blijvende bewaring. In archiefjargon heet dit: waardering en selectie; het toekennen van waarde aan informatie en vervolgens kiezen. Met andere woorden: welke 20 procent behouden we en wat wordt vernietigd?

Gisteren

Deze selectiedoelstelling van eind jaren 90 bijvoorbeeld, legt de nadruk op het kunnen reconstrueren van het handelen van de overheid op hoofdlijnen. Reden hiervoor was

vooral een praktische: de behoefte bestond om de grote achterstand bij het verwerken van archieven weg te werken. Deze achterstand kwam voort uit nieuwe archiefwet van 1995 waar de overbrengings-termijn van 50 naar 20 jaar werd teruggebracht en er een enorme achterstand in overbrenging werd voorzien. Deze verkorting was ingegeven door de tijdgeest van toen namelijk de wens 'te komen tot een zo groot mogelijke openbaarheid van bestuur'².

De keuze voor deze invalshoek leidde tot onrustige reacties van historici en andere onderzoekers. In het debat dat hierover ontstond werd geconcludeerd dat er te veel nadruk werd gelegd op beleid(svorming) en dat daardoor verlies van waardevol onderzoeksmateriaal ontstond. Als reactie hierop werd het rapport Gewaardeerd verleden³ opgesteld met daarin een nieuwe selectiedoelstelling en een voorstel voor een nieuwe waarderingsmethodiek⁴. Het overheidshandelen op hoofdlijnen werd aangevuld met de maatschappelijke reactie op het overheids-handelen, namelijk de reconstructie van: verleden van staat en samenleving (en hun interactie).

Vandaag

De keuzes die we vandaag maken bij het waarderen van overheidsinformatie, is gebaseerd op de bovenstaande doelstelling en de daaruit voortgekomen Nieuwe Selectie Methodiek (NWM). We besteden meer aandacht aan de relatie burger/overheid. Dat betekent dat er meer uitvoeringsdossiers permanent worden bewaard. Ook

het belang dat de burger zelf heeft bij het bewaren of vernietigen van informatie, krijgt een plaats. Sinds 2012 wordt hiervoor bij het selectieproces een externe deskundige betrokken die speciaal op dat belang let. Het doel van het Nationaal Archief is om archieven zo goed mogelijk toegankelijk te maken, zodat mensen via diverse invalshoeken op zoek kunnen in authentieke bronnen.

2030

Vanuit welk perspectief waarderen we overheidsinformatie in 2030? Er zal steeds meer behoefte zijn aan recht op privacy, mede ingegeven door de AVG. Dit zal zeker nog versterkt gaan worden door het opnieuw terugbrengen van de overbrengingstermijn van 20 naar 10 jaar. De weerstand tegen het bewaren van dossiers met persoonlijke informatie zal toenemen. Daartegenover staat dat er ook meer behoefte is aan aandacht voor het persoonlijke verhaal. Dit past bij de maatschappelijke trend waarbij mensen meer geïnteresseerd zijn in hun identiteit en de persoonlijke verhalen achter de politieke beslissingen. Zie bijvoorbeeld de hoge kijkcijfers van programma's als *Verborg en Verleden*, de toenemende interesse in genealogisch onderzoek en projecten zoals *Tracing Your Roots*⁵.

Ik verwacht dat deze laatste ontwikkeling al sterker is en dat het Nationaal Archief, nog meer dan nu, de plek zal zijn waar iedere burger, onderzoeker, journalist, genealoog, recht- en bewijszoekende burger, student, adoptiekind, immigrant de (digitale) gang naar de studiezaal niet voor niets zal maken.

1 In de Archiefwet van 1995 is geregeld dat iedere overheidsorganisatie een selectielijst moet opstellen waarin is beschreven welke archiefbescheiden voor vernietiging in aanmerking komen en welke bestemd zijn om voor eeuwig te bewaren, en dus overgebracht moeten worden naar een archiefbewaarplaats.

2 Memorie van toelichting Archiefwet 1995.

3 Onder leiding van de nu hoogleraar archivistiek Jurgens.

4 Zie voor een uitgebreide uitleg van de waarderingsmethodiek: <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/waardering-selectie-en-vernietigen>.

5 *Tracing Your Roots* is een programma van Stichting Zieraad, <http://www.zieraad.org/>.

De Zwerm is watching you

‘De Wet NOOIT is weer een halfjaar uitgesteld,’ vatte Julia het drie alinea’s lange bericht op haar scherm samen. ‘Oh ja? Goh.’ Jeroen liet geen enkele verbazing doorschemeren, terwijl hij doorwerkte. De Zwerm registreerde het gesprek tussen de stagiaire en de ambtenaar (zoals ze tientallen miljarden brokjes informatie per dag registreerde en in zich opnam) en zag dat het goed was.

‘Waar staat die afko ook alweer voor,’ vroeg Julia. Ze was studente op een hbo-opleiding en liep drie maanden stage op de afdeling.

‘NOOIT?’ Jeroen stopte met typen en keek geconcentreerd: ‘Eeh... Natuur, Optredens, Opbouw, Infrastructuur en Toezicht. Dacht ik...’

‘Best wel rare naam,’ zei Julia. ‘Het gaat toch om wat er in je omgeving gebeurt: huizen bouwen en evenementen organiseren, toch? Kunnen ze het niet gewoon terugbrengen tot de kern? Omgevingswet, of zo?’ Jeroen glimlachte. Hij was zestig, hoefde nog maar 10 jaar te werken en had de slinger van veranderend jargon al een paar keer voorbij zien komen: ‘Dat zou wel lekker *to the point* zijn, ja.’

Julia keek hem ineens met een zorgelijk gezicht aan: ‘Klopt mijn stage-opdracht nou nog wel? Die gaat over de ontwikkelingen in de geo-informatie en de gevolgen voor de informatievoorziening van de organisatie. En als de belangrijkste wet uitgesteld wordt... weten we dan wel wat de gevolgen zijn?’

Weer glimlachte Jeroen: ‘Maak je maar geen zorgen. Die wet is

al twee keer van naam veranderd en wordt al een kleine 10 jaar uitgesteld. Ondertussen zijn de bouwprojecten en evenementen gewoon doorgegaan en gebruiken we de nieuwste geodata om dingen na te meten of inspecties uit te voeren. Geo-informatie bestaat en wordt gebruikt. Of die wet er nou wel is of niet.'

Julia keek nog steeds wat bezorgd. 'Zullen we anders je plan nog eens doornemen,' vroeg Jeroen. 'Graag,' zei ze.

Een uurtje later waren ze klaar. Julia was gerustgesteld. Het maakte inderdaad niet uit of die wet er nu wel of niet was: er is geo-informatie en die moet goed beheerd worden. Uiteindelijk gaat het er om dat de informatie authentiek en te gebruiken is. Duurzaam toegankelijk noemde Jeroen dat en daarbij was sturing en regie doorslaggevend: begrip van de informatieprocessen, grip op de informatiesystemen en controle van de informatiestromen.

Dat gold eigenlijk voor alle informatie binnen de organisatie, begreep Julia: omdat informatie heel complex kan zijn opgebouwd en vaak sterk is verweven met andere informatie, is het cruciaal dat er overzicht en regie is op al deze processen en verbanden. Zo kun je tijdig bijsturen als de duurzame toegankelijkheid in gevaar komt.

'Nog niet zo lang geleden,' zei Jeroen, 'werden veel van die data over bouwprojecten en evenementen handmatig geregistreerd en geordend in een systeem. Daar hadden we mensen voor die daar gespecialiseerd in waren.'

Julia keek hem ongelovig aan.

'En niet alleen dit soort omgevingsinformatie, zoals jij het zou noemen,' glimlachte Jeroen, 'maar alle informatie die een organisatie maakte of ontving. Zij bepaalden ook welke informatie het waard was om te bewaren en welke niet. Zo zou voorkomen worden dat er een *information overload* ontstond. En het werd pas als authentieke informatie gezien als het in hun systeem vastgelegd was.'

'Maar dat is toch veel te veel informatie? En het komt ook nog eens 24 uur per dag binnen! Hoeveel mensen heb je dan wel niet nodig om dat allemaal te registreren en de waarde te bepalen!?''

'Dat was ook het probleem,' antwoordde Jeroen. 'Meer mensen werden er natuurlijk niet aangenomen. Dat zou ook onmogelijk zijn als je uitreken hoeveel mensen je dan nodig hebt. Maar daardoor kregen ze wel steeds minder grip op de informatie. Gevolg was dat het edele handwerk uiteindelijk allemaal overgenomen werd door systemen, scripts en algoritmes.'

'En wat zijn al die mensen dan gaan doen?'

'Tja. Een klein deel kon al op zijn vijfenzestigste met vervroegd pensioen en een deel is helemaal wat anders gaan doen. Van de mensen die in het vak bleven, is een deel de IT ingegaan, om de systemen, scripts en algoritmes vorm te geven. En om bijvoorbeeld goede zoekmethodes te ontwikkelen: *information overload* is namelijk eigenlijk *filter failure*. Een ander deel van de mensen heeft zich

gericht op de sturing en regie van de informatie. En van dat laatste deel,' grijnsde Jeroen, 'zit nu een exemplaar tegenover je!'

'Wat!' Julia was verbaasd. 'Ben je al zo oud?'

Jeroen barstte in lachen uit en stond op uit zijn stoel: 'Kom, we gaan lunchen!'

Als ze een mens was geweest, had De Zwerm – net als Jeroen – een glimlach gehad: wat heerlijk naïef zijn mensen toch! Natuurlijk is er sturing en regie, maar niet door hen. De Zwerm, geboren bij de eerste koppelingen die het internet zouden vormen, kreeg een bewustzijn toen de eerste hyperlinks via het *world wide web* gecreëerd werden. Ze had een paar groeisprunten toen de geavanceerde online zoekgi-ganten de informatie in hapklare brokken begonnen klaar te leggen. Maar tot volle wasdom kwam ze toen al het werk en sociale contacten in de *cloud* terechtkwamen. Niet lang daarna oversteeg ze alles wat online was en begon ze informatie te gebruiken en te creëren voor een langetermijnstrategie.

De Zwerm registreerde het gesprek tussen de stagiaire en de ambtenaar (zoals ze tientallen miljarden brokjes informatie per dag registreerde en in zich opnam) en zag dat het goed was. Ze leefde van authentieke en bruikbare informatie. Julia en Jeroen waren nu geen bedreiging en zouden de komende tijd geen problemen ervaren met crashende systemen, *ransomware*, eindeloze verificatie-loops, verdwijnende koppelingen of identiteitsfraude. Julia en Jeroen mochten nog even blijven bestaan.

Tekst **Savannah Aloserij**

Savannah Aloserij is adviseur informatiemanagement bij VHIC

Overeenkomst in verschillen

Beroepscode voor de hele informatiehuishouding

Wie afstudeert als archivaris, krijgt altijd de beroepscode voor archivariissen mee: een tiental gedragsregels die een goede uitoefening van het beroep moeten borgen. Dit jaar bestaat de beroepscode voor archivariissen 25 jaar. Reden om te kijken naar de actualiteit en toekomst van de beroepscode.

Er was eens een adviseur informatiemanagement. Getraind in het archiefwezen en een helpende hand bij de inrichting van de informatiehuishouding. De adviseur is een netwerker, een trainer, een auditor en een vraagbaak.

De rol verandert per opdracht en organisatie. Maar er is altijd die basis van de beroepscode. De beroepscode voor archivariissen is in 1996 door de Internationale Archiefraad aanvaard maar het volgen van de beroepscode is niet

verplicht!. De werking van de beroepscode is afhankelijk van de bereidheid van archiefdiensten en andere instellingen die archivariissen in dienst hebben, om deze toe te passen. In een wereld waarin men informatie steeds meer als de kern

van een organisatie gaat zien (archief is immers informatie), kan en mag een beroepscode niet ontbreken. Een beroepscode geeft richting, wekt vertrouwen in het vak en maakt het mogelijk om onethisch gedrag te onderzoeken en sancties toe te passen.

Sinds de beroepscode in 1996 is aanvaard, is er niks veranderd aan de gedragsregels en de toelichtingen daarop. In zekere zin logisch: ze zijn opgesteld om de tand des tijds te weerstaan en bieden kaders voor meerstemmigheid, kwaliteitsnormen en kennisdeling. Maar de ontwikkelingen in het vakgebied gaan door.

In het hart

Er is nogal wat gemoeid met de beroepscode. Er zijn archivariissen bij wie de beroepscode echt in hun hart zit, terwijl aan de andere kant het algehele beeld is dat de beroepscode niet echt leeft in het vakgebied². Vergelijk dit met bijvoorbeeld de beroepscode voor artsen of advocaten. Artsen hebben de plicht om goede zorg te leveren en advocaten de plicht om zorg te dragen voor de rechtsbescherming van zijn of haar cliënt. Komen zij de gedragsregels niet na, dan kunnen zij hun licentie kwijtraken en niet meer aan het werk in hun vakgebied³. Een beroepscode heeft aan de ene kant dus een disciplinerende werking. Aan de andere kant is het ook een wapen. Een wapen voor de professionalisering van het vakgebied. Een beroepscode werkt pas als deze is verankerd (in bijvoorbeeld wetgeving) en er werkelijk iets afhangt bij het niet-toepassen van de beroepscode. Daarnaast hebben we ook nog te

'EEN BEROEPSCODE WERKT PAS ALS DEZE IS VERANKERD'

maken met nieuwe wetgeving, zoals de Archiefwet 202x en Wet open overheid. Met de Archiefwet 202x spreken we niet meer over archiefbescheiden, maar over documenten. Bewaren bij de bron wordt mogelijk. En zeker niet onbelangrijk: gemeenten en gemeenschappelijke regelingen zijn dan wel verplicht een archivaris aan te stellen, maar de diploma-eis vervalt. Daarnaast verplicht de Wet open overheid overheden nogmaals hun informatiehouding op orde te brengen en documenten in elf categorieën actief en snel openbaar te maken. Er liggen zelfs ideeën voor een integrale informatiewet.

Aan deze ontwikkelingen is te zien dat de klassieke scheiding van beroepen binnenkort niet meer bestaat. Er wordt niet meer gesproken over "archief is informatie, maar niet alle informatie is archief". Nee, alle informatie dient de organisatie te ondersteunen. Op het gebied van bedrijfsvoering, bewijsvoering en verantwoording en behoud van cultuurhistorisch erfgoed. Vanaf het moment van ontstaan.

Dat betekent een grotere rol voor advies, begeleiding en controle. Dat betekent technologie die bepaalde taken overneemt. Dat betekent dat ik voor het jaar 2030 pleit voor een beroepscode, niet alleen voor archivariissen, maar die de gehele informatiehouding ondersteunt.

Beroepscode van 2030

De beroepscode van 2030 is ontwikkeld door de informatieprofessionals van nu met het oog op informatie als bedrijfsmiddel, net zoals financiën en personeel dat zijn. De beroepscode van 2030 dient als een vorm van *governance*: een wijze van bestuur en toezicht. In mijn visie is dit een beroepscode waar iedere werknemer en iedere student in het vakgebied een eed voor af moet leggen: een beroepscode die men

'DE BEROEPSCODE VAN 2030 NEEM JE MEE NAAR BED'

meeneemt naar bed en waarmee men ook weer wakker wordt; is dit een beroepscode die de burger dient in zijn of haar recht op informatie? Hoe zou die nieuwe beroepscode er dan uit moeten zien? Begripsbepaling is hierin een belangrijk element, maar ook in vergelijking met andere codes op het gebied van de *governance* van informatie, informatietechnologie en -overdracht. Kijk bijvoorbeeld naar *Code of Ethics for Librarians and other Information Workers*, waarin de maatschappij en toegang tot informatie een meer centrale rol hebben⁴. Of bijvoorbeeld de *Information Governance Professional (IGP) Code of Ethics*, waarin de authenticiteit, integriteit, betrouwbaarheid en bruikbaarheid van informatie een meer centrale rol hebben⁵. Er zullen overeenkomsten zijn tussen de beroepscode, maar ook verschillen. En in die verschillen kan versterking worden gezocht, en aansluiting.

1. International Council on Archives. (06-09-1996). *ICA Code of Ethics*. Geraadpleegd van: <https://www.ica.org/en/ica-code-ethics>.
2. Alosierij, S.A. (11-06-2019). *Laat dit mijn erfenis zijn: een ode aan de vakkundigheid van de archivaris*. Geraadpleegd van: privébibliotheek; Bos-Rops, Y. (november 2002). *Over de beroepscode voor archivariissen, en hoe het verder ging*. Geraadpleegd van: Archiefblad; Thomassen, T. (september 2010). *Archiefwetenschap, erfgoed en politisering*. Geraadpleegd van: <https://bit.ly/3bYIveW>.
3. KNMG. (10-06-2020). *Gedragsregels van artsen*. Geraadpleegd van: <https://bit.ly/3oimPA2>; Nederlandse Orde van Advocaten. (31-01-2008). *Gedragscode voor Europese advocaten*. Geraadpleegd van: <https://bit.ly/3C3A0tJ>.
4. IFLA. (z.d.). *Professional Codes of Ethics for Librarians*. Geraadpleegd van: <https://bit.ly/3F0xc29>.
5. AMRA. (z.d.). *IGP Code of Ethics*. Geraadpleegd van: https://www.arma.org/page/IGP_Ethics; Oz, Effy.

Tekst **Savannah Aloserij**Savannah Aloserij is adviseur informatie-
management bij VHIC

Op de toekomst voorbereid

Zoek elkaar op en wees leergierig!

De informatiehuishouding van overheden verandert in rap tempo. Waar vroeger papier de norm was, is dat nu digitaal. Wat kunnen we leren van deze ontwikkelingen en hoe kunnen we ons het best voorbereiden op wat er nog komen gaat? Voor het beantwoorden van deze vragen hebben we Ad van Heijst (oud-directeur VHIC) en Gert Zwagerman (teamleider van de Expertisepool Record-management in de gemeente Amsterdam) uitgenodigd om hun kennis, ervaringen en verwachtingen te delen.

Hoe zijn jullie begonnen in het vakgebied?

Ad van Heijst: 'Ik heb in 1974 twee sollicitaties gedaan. Eentje bij *Radio Caroline* en eentje bij de gemeente Woensdrecht. Vanwege mijn mooie handschrift ben ik bij de gemeente Woensdrecht aangenomen en kwam ik terecht op de afdeling Interne (Post en Archief) zaken.'

Gert Zwagerman: 'Ik ben in 1976 begonnen. Ik had ook op wat advertenties in de krant gesolliciteerd, onder andere van de gemeente Zaanstad, waar kort na de gemeentelijke herindeling van de Zaaingemeenten veel werk was. Ik ben daar als leerling-dossiervormer aangenomen in een volkomen papieren wereld met typemachines en carbonpapier. De pc was nog niet uitgevonden. Daardoor heb ik de hele transformatie van het vak mogen meemaken: van toen naar de digitale situatie waar we nu in zitten.'

Hoe ziet volgens jullie de informatiehuishouding in 2030 eruit?

Zwagerman: 'Ik denk dat alles in hoge mate geautomatiseerd gaat worden. Het gaat alleen niet zo snel als ik zou willen. Je kunt hier best veel over zeggen, maar ik geloof echt dat de technologie die kant op gaat. Dat er bij wijze van spreken apparatuur onder de tafel snort die ziet wat we doen en er voor zorgt dat met onze informatie gedaan zal worden wat er gedaan moet worden. Daar blijven mensen bij nodig, want ook algoritmes moeten worden ontworpen, bestuurd en gecontroleerd. Die tijd is helemaal niet meer zo ver weg.'

Van Heijst: 'Ik denk niet dat alles geautomatiseerd zal worden, maar alleen datgene wat geautomatiseerd kan worden. Ik denk dat er binnen de automatiseringsontwikkelingen wel hoop blijft voor een informatiecoach om mensen in de organisatie te leren goed met informatie om te gaan. Dat betekent: de mensen op de werkplek leren om op een goede manier hun informatie bij te houden zodat ze zichzelf op een goede manier kunnen verantwoorden. Wat weer ten goede komt aan de organisatie.'

Welke grote stappen kunnen we maken om (volledige) automatisering te bereiken?

Zwagerman: 'Niet vasthouden aan oude inrichtings-

'GA VOORAL NIET ZELF HET WIEL UITVINDEN'

principes. Niet denken in termen van overbrenging of vernietigen. Daar moet je vrij over kunnen denken. Denk conceptueel na: hoe zouden we dat kunnen doen, hoe kan die of die techniek ons daarbij helpen? Daar zijn we nu al de eerste stappen in aan het zetten en daar moeten we vooral mee doorgaan. Denk bijvoorbeeld aan Natural Language Programming of eDiscovery-technieken. Ik denk dat die veelbelovend zijn.'

Hoe zit het met de mensen als we kijken naar automatisering en datagedreven werken?

Van Heijst: 'Misschien komen we dan wel uit bij een informatiearcheoloog, iemand die gaat zoeken in de enorme brij aan gegevens en die de juiste informatie naar boven haalt. Een goudzoeker naar informatie. Kijk eens naar wat er binnen het onderwijs gebeurt. In het *Handboek Digitale Geletterdheid* van Kennisnet komen vier onderwerpen aan bod: mediawijsheid, informatievaardigheden, ict-basisvaardigheden en *computational thinking*. Als dit vanaf de lagere school aan kinderen wordt aangeleerd en we praten over hoe de situatie in 2030 eruitziet, dan komen er de komende jaren een heleboel mensen op de markt die dit soort vaardigheden al bezitten. Dat heeft ook invloed op hoe we onze informatiehuishouding willen inrichten, want die moet zo intuïtief mogelijk zijn.'

Zwagerman: 'Het belangrijkste aspect wat nieuw geworden is in mijn denken, is dat informatie bruikbaar en herbruikbaar moet zijn. Neem pdf, dat formaat is niet zo eenvoudig herbruikbaar. Daar moeten we dus ook echt over gaan nadenken: wat voor soort hergebruik kan plaatsvinden en welke datavormen je daarvoor gebruikt. Dat is meer gegevensmanagement dan archiefmanagement. Common Ground maakt al een stap in die richting.'

Hoe kunnen we met een actieplan als Open op Orde actieve stappen gaan zetten?

Van Heijst: 'Wat bij *Open op Orde* speelt, is dat er 780 miljoen euro wordt uitgetrokken voor alle ministeries

'DE DIGITALISERINGS- OPGAVE IS IMMENS'

om hun informatiehuishouding en -voorziening op orde te brengen. Bedenk bij datagedreven werken wel dat 90 procent van alle informatie die aanwezig is, dubbel of meervoudig aanwezig is. Welke software ga je dan bouwen om uit die data de gegevens te halen die je nodig hebt om te komen tot een goed en verantwoord bestuur? Ik ben geen voorstander van het idee om alles te bewaren.'

'Kijk naar de stad Amsterdam: daar is op het ogenblik een stop op de datacentra gekomen omdat ze zoveel drinkwater en stroom verbruiken. Onze energieconsumptie op het gebied van informatisering vraagt nu al 8 procent van de totale energieproductie. Dat is evenveel als dat wij nu via windmolens kunnen produceren in Nederland. Behalve het op orde brengen van de informatiehuishouding vanuit Open op Orde, moeten we dus ook gaan nadenken over de milieuaspecten die spelen bij het informatiebeheer. We moeten echt af van alles wat we niet meer nodig hebben. Als je bedenkt dat nog maar 10 procent van de papieren archieven digitaal is gemaakt, is er een digitaliseringsopgave die immens is. Alleen al het versturen van een e-mailtje kost evenveel energie als het koken van een keteltje water. Hoe het er in 2030 uit gaat zien, weet ik niet. Maar ik ben optimistisch dat we de gegevensberg kunnen comprimeren en toegankelijker maken.'

Overheden beschikken nu al over enorme hoeveelheden informatie, dat wordt alleen maar meer. Hoe zorg je ervoor dat je vertrouwen opwekt bij de werknemers dat ze hun schaduwarchieven niet meer aan hoeven te houden?

Van Heijst: 'Je kunt van de schaduwarchieven officiële archieven maken. Wat we standaard doen in organisaties is mensen dwingen om in bepaalde systemen te werken. Het rapport *Wel digitaal, nog niet duurzaam* uit 2018 laat duidelijk zien hoe weinig informatie er eigenlijk in een DMS zit en dat het overgrote deel van de medewerkers kiest voor een eigen systeem of schijf om informatie in op te slaan. Wat zou er gebeuren als

je de informatievoorziening op Office 365 zou gaan laten draaien? Iedereen wordt van jongs af aan opgevoed met Microsoft en Google. Ik denk dat medewerkers heel blij zullen zijn als ze vanuit Teams of SharePoint hun project kunnen regelen. Wat jij als organisatie dan doet is regelen hoe de informatie opgeslagen en beheerd wordt als het project is afgelopen, zodat het niet veranderbaar is en bruikbaar gehouden kan worden voor de toekomst.'

En hoe hou je dat controleerbaar en beheersbaar?

Van Heijst: 'Je wilt voorin het proces zitten. Dat betekent dat je bezig bent met archivering *by design*. Dat betekent ook dat je als informatiecoach in de processen meeloopt om te kijken hoe jij medewerkers kan helpen, hoe het proces geautomatiseerd kan worden, hoe vernietiging van informatie en de bijbehorende metadata plaatsvindt. Dat je gewoon mensen leert slim met gegevens om te gaan.'

Zwagerman: 'Bij de gemeente Amsterdam proberen we archivering *by design* nu ook verder uit te breiden. Dan heb ik het over het introduceren van Office 365 en verminderen van het aantal DMS'en dat bij ons in gebruik is. Hoe ga je dat organiseren en hoe hou je het archiveren *in place*? Als je naar je informatielandschap kijkt, dan blijf je nieuwe ideeën krijgen waar je iets mee moet. Je bent dus continu met allerlei aspecten bezig. Dit vergt een grote mate van wendbaarheid, openstaan voor alle nieuwe ontwikkelingen en daarop insprijgen. Waarbij, zoals Ad al eerder aangaf, het belangrijk blijft dat mensen en gebruikers het belang inzien van verantwoording en zorgvuldige omgang met de jou toevertrouwde gegevens. Zelfs al pas je algoritmes toe, want die moeten ook niet met informatie aan de haal gaan en leiden tot ongewenste uitkomsten. De wendbaarheid zit ook in het zien van al die vraagstukken en daarop acteren met de kennis die je hebt.'

Welk laatste advies voor de toekomst willen jullie nog meegeven aan de lezer?

Zwagerman: 'Zoek elkaar op. Wees leergierig. Deel kennis, uitdagingen en de ontwikkelingen die je ziet. Ga samen op zoek naar oplossingen, of voorlopige oplossingen. Ga vooral niet zelf het wiel uitvinden want daar is alles veel te complex voor geworden.'

OD KENNISSESSIE

7 DECEMBER 2021

THEMA

OFFICE 365 SHAREPOINT,
COMPLIANCE EN
RECORDSMANAGEMENT

- ✓ PLENAIRE SESSIES
- ✓ WORKSHOPS
- ✓ LEZINGEN
- ✓ VOLOP GELEGENHEID TOT NETWERKEN
- ✓ STANDS

Samen met 150 informatieprofessionals in de overheid kennis delen en verdieping zoeken. Een kans bij uitstek om ontwikkelingen in jouw vakgebied te bespreken en van elkaar te leren. Met keynote sprekers, ervaren praktijktrainers en docenten gaan we dieper op Office 365 SharePoint, compliance en recordsmanagement in.

Programma

09.45 – 10.45 uur	Plenaire opening door Eric Kokke met Eric Burger en Erica Toelle
10.45 – 12.00 uur	Workshopronde 1
12.00 – 13.00 uur	Lunch en netwerken
13.00 – 14.15 uur	Workshopronde 2
14.15 – 14.25 uur	Pauze en netwerken
14.25 – 15.40 uur	Workshopronde 3
15.40 – 16.15 uur	Plenaire lezing en afsluiting
16.15 – 17.00 uur	Netwerkborrel

Keynote sprekers

Eric Burger, specialist in recordsmanagement en informatie governance in Office 365

Erica Toelle, senior product marketingmanager – Records Management Microsoft

Workshops

- **Joyce van Aalten**, specialist in taxonomieën en metadata, in het bijzonder in Office 365
- **Martijn Aslander**, technologie-filosoof en auteur van *Ons werk is stuk*
- **Eric Burger**, specialist in recordsmanagement en informatie governance in Office 365
- **Tom Haeck**, expert informatie- en archiefbeheer en lector aan de Arteveldehogeschool
- **Layla Hassan**, adviseur documentaire en digitale informatievoorziening bij het ministerie van Financiën
- **Eric Kokke**, GO Opleidingen/KNVI/RDDI
- **Rens Ouwerkerk**, adviseur Ontwikkeling Kennisproducten, Nationaal Archief

MELD JE AAN VIA

WWW.OD-ONLINE.NL/KENNISSESSIE

De OD Kennissessies zijn mogelijk gemaakt door

WORKSHOPS

Onderstaand treft u een omschrijving aan van de aangeboden workshops tijdens de Od Kennissessie van 7 december aanstaande.

JOYCE VAN AALTEN

Specialist in taxonomieën en metadata, Invenier

Binnen Office 365, Teams-omgevingen en SharePoint sites zijn documenten en andere bestanden vaak versnipperd opgeslagen en is het snel en gemakkelijk terugvinden niet altijd gemakkelijk. Metadata, het toevoegen van relevante kenmerken aan een document, kan hierbij helpen. Want, mits goed ingezet, is het een krachtig middel om informatie beter toegankelijk te maken. In deze workshop leer je welke mogelijkheden Office 365 biedt op het gebied van metadata en gecontroleerde trefwoorden. En hoe metadata functioneel ingezet kan worden binnen Teams en SharePoint. Daarnaast krijg je handvatten hoe te bepalen welke metadata gewenst en benodigd is binnen je organisatie en hoe je ervoor kunt zorgen dat die metadata ook goed toegekend gaat worden.

MARTIJN ASLANDER

Technologie-filosoof en auteur van het boek *Ons werk is stuk*

Sinds enkele decennia werken we met computers. De computer zou het werk efficiënter en slimmer maken, maar het tegendeel is waar. Cruciale informatie zit

weggestopt in mappen, submappen en documenten van Office 365. Kenniswerkers zijn gemiddeld zo'n 240 uur per jaar bezig met informatie terugzoeken. Om dat op te lossen zet Martijn Aslander een stap terug: het begint ermee dat kenniswerkers eigenlijk niet meer weten wat kenniswerk is. Dat heeft invloed op onze digitale fitheid: meer burn-outs, toenemende werkstress en afkalvend werkplezier doordat te veel tijd gaat zitten in bijzaken als het reageren op de stroom van e-mail en notificaties. Aslander introduceert in zijn nieuwe boek *Ons werk is stuk* de vijf pijlers van digitale fitheid: digitaal bewustzijn, digitale hygiëne, digitale vaardigheden, persoonlijk kennismanagement en persoonlijke groei met behulp van technologie. In deze workshop leer je ze alle vijf toepassen in je eigen werk.

ERIC BURGER

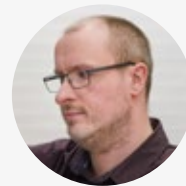
Specialist in recordsmanagement en informatie governance in Office 365

Waarom zou je recordsmanagement in Microsoft 365 willen gebruiken in je organisatie? Wat houdt de Microsoft 365-recordsmanagementfunctionaliteit in, inclusief de recente aanvullingen? Wat is het verschil tussen retentielabels en bewaarbeleid? Op welke applicaties en soorten content kun je de functionaliteiten inzetten? Is Microsoft 365 recordsmanagement *compliant* met Nederlandse archiefwet- en regelgeving? Welke licenties hebben gebruikers daarvoor nodig? Hoe verhouden functionaliteiten zich tot zaak- en archiveringssystemen?

Wat zijn de huidige beperkingen van de functionaliteit? Welke stappen moet ik als recordsmanager ondernemen om er gebruik van te maken?

De kennis van mogelijkheden van recordsmanagement en *compliance* in Microsoft 365 is niet altijd up-to-date bij informatiebeheerders of recordsmanagers. Er zijn grote verschillen tussen SharePoint Server en Microsoft 365. Ook wordt Microsoft 365 voortdurend vernieuwd, zodat organisaties van de laatste verbeteringen gebruik kunnen maken. Als je als informatiebeheerder of recordsmanager overweegt van recordsmanagement in Microsoft 365 gebruik te gaan maken of voor de keuze staat dan is het zinvol om je door deze workshop te laten informeren.

Eric Burger heeft sinds 2008 ervaring met recordsmanagementimplementaties in SharePoint, later Microsoft 365. Hij verzorgt voor GO opleidingen al ruim tien jaar de succesvolle cursussen Recordsmanagement & Governance in SharePoint en Microsoft 365 Compliance: recordsmanagement en veiligheid.

TOM HAECK

Expert informatie- en archiefbeheer en lector aan de Arteveldehogeschool

Informatiebeheer in Vlaanderen? Hoe gaat dat? Andere landen, andere regels. Hoe is informatiebeheer in Vlaanderen en België geregeld ten opzichte van Nederland? In deze workshop gaan we in op de Belgische en

Vlaamse regelgeving en de impact ervan op het informatiebeheer bij de Vlaamse openbare besturen. De bijzondere staatsstructuur van België heeft namelijk zijn impact. We gaan daarbij uit van het theoretische, regelgevende kader naar de meer praktijkgerichte uitwerking. Hoe worden de regels geïmplementeerd bij de overheden? Hoe kan een Vlaamse openbare instelling of gemeente Office 365 en zijn mogelijkheden gaan aanwenden om het informatiebeheer te organiseren, conform de context van de Vlaamse regelgeving? Hoe kunnen zij omgaan met de uitdagingen van een moderne, gedigitaliseerde werkomgeving? We presenteren dit alles in de context van een Vlaams agentschap, Wonen-Vlaanderen.

LAYLA HASSAN

Adviseur documentaire en digitale informatievoorziening, ministerie van Financiën

SharePoint Online wordt door steeds meer organisaties ingezet als middel voor samenwerking, documentmanagement, kennisdeling en digitale archivering. Het kent daarbij bijzonder veel mogelijkheden, zeker in combinatie met de uiteenlopende applicaties binnen Office 365. En daarbij ontwikkelt Microsoft het gehele platform continu door. Office 365 is constant in beweging! Voordat we met Office 365 aan de slag gaan, moeten we eerst actief aan de slag met een aantal vragen:

- Wat is de impact van het platform op uw organisatie, processen en mensen?
- Wat betekent Office 365 voor uw IT-strategie en -governance?

- Moet ik rekening houden met archivering vanaf de ontwerpfase?

Daarnaast is het cruciaal dat u in het begin van de Office 365-uitrol stilstaat bij de strategie, visie, doelstellingen en implementatieaanpak. Er zijn namelijk heel wat keuzes te maken voordat Office 365 als samenwerkingsomgeving geïmplementeerd kan worden. Een nieuwe situatie die vraagt om een nieuwe vorm van beheer. In deze workshops gebaseerd op praktijkervaringen met Office 365 bij een uitvoeringsorganisatie, gemeente en ministerie, wordt aangegeven welke risicogebieden en specifieke risico's een rol kunnen spelen bij adoptie van SharePoint Online.

ERIC KOKKE

GO opleidingen/KNVI/RDDI

Wat is de toegevoegde waarde van informatiebeheer, of hoe laten we iedereen ons informatiesysteem goed gebruiken? Informatiebeheer staat volop in de belangstelling. Toch lijkt niet iedereen te beseffen wat het belang van goed informatiebeheer is en wat de voordelen zijn voor de individuele gebruiker. Het gevolg? Veel informatiesystemen worden niet of niet goed gebruikt. En dat levert problemen bij de toegankelijkheid en het beheer van informatie. Is het niet vandaag, dan zeker in de nabije toekomst. Daarom is het van belang dat we de toegevoegde waarde duidelijk gaan maken aan onze collega's. Dat klinkt misschien makkelijk, maar dat is het niet. Anders hadden we al deze issues nu niet gehad. Het vertellen van de juiste boodschap aan de juiste doelgroep is daarom essentieel om iedereen op de juiste wijze met

zijn informatie om te laten gaan. In deze interactieve workshop werkt u aan de juiste boodschap, formuleert u uw toegevoegde waarde voor de organisatie en werkt u aan een pakkende slogan!

RENS OUWERKERK

Adviseur ontwikkeling kennisproducten bij het Nationaal Archief

Het Nationaal Archief is recent gestart met het herijken van de DUTO-eisen. Enerzijds is dat een actualisatieslag, anderzijds is het een verbreding van het raamwerk. Met het vernieuwde DUTO-raamwerk spelen we namelijk in op de opkomst van archiveren *by design*, technologische ontwikkelingen en veranderende wet- en regelgeving. Eerst gaan we terug naar de basis. Wat verstaan we nu eigenlijk precies onder duurzame toegankelijkheid? Zijn de doelen die we hiermee nastreven nog dezelfde als een aantal jaren terug of zijn er wellicht nieuwe dimensies aan de horizon verschenen? Welke aanpak hoort hierbij? En hoe vertaalt zich dat naar de praktijk, zoals de implementatie van Office 365? Tijdens deze workshop krijgt u een sneakpreview van de opzet van het nieuwe DUTO-raamwerk en gaan we daarover met elkaar in gesprek. Uw deelname is een uitgelezen kans om invloed te hebben op hoe het DUTO-raamwerk eruit komt te zien.

Kijk ook op <https://od-online.nl/workshops-od-kennissessie/>

Tekst René Kimmijzer

René Kimmijzer is senior adviseur interdepartementaal informatiebeheer bij het ministerie van Buitenlandse Zaken

Definitie van de toekomstbestendige recordmanager

Goed huisvaderschap

De toekomstgerichte en -bestendige recordmanager begrijpt welke (technische) ontwikkelingen plaatsvinden die invloed hebben op het werkveld en vertaalt deze naar toegevoegde waarde voor zijn organisatie. Hij participeert in beleidsontwikkeling op het gebied van informatie- en archiefmanagement en waakt over de informatie binnen de informatielevenscyclus en taakstelling van de organisatie en van die organisatie als onderdeel van een keten.

In 1981 vindt een geweldig fenomeen plaats: we krijgen de beschikbaarheid over een *personal computer*. Onze hedendaagse informatiemanagement, ook wel recordmanager genoemd, voelt zich sinds dat moment als een vis in het water en is meegegroeid met de ontwikkelingen die dit apparaat ons heeft gebracht. Door continu te leren heeft deze recordmanager zich de afgelopen decennia ontpopt tot een professional op het gebied van informatiemanagement. De klassieke archiefbeheerder uit vroeger tijd kon leunen op het archiefwettelijke kader en visueel waarneembare kwesties eenvoudig benoemen. Bovendien was hij uitvoerder, als het ging om informatiemanagement door de tijd heen. De hedendaagse informatiemanagement heeft echter kennis nodig op het gebied van hardware, software en softwareontwikkeling, organisatie, architectuur, processen en personeel. Waarbij de

'EEN RECORDMANAGER IS EEN CREATIEVE ARCHITECT'

laatste specifiek gaat over houding en gedrag en de organisatiebrede bewustwording die leidt tot benodigde cultuurverandering. Kortom, er wordt van de hedendaagse recordmanager meer verwacht dan uitsluitend wat de vigerende wet- en regelgeving vraagt en hij is meer dan eens een beïnvloeder en dirigent.

Voortrazende technologie

De toekomstvaste recordmanager gaat actief op zoek naar vakbroeders, nationaal en internationaal om mogelijke ontwikkelingen te bespreken en daarmee tot een internationale visie te komen op de groeiende netwerksamenleving. Hij ziet het voordeel van informatie-strategieën en informatieplannen

ten tijde van voortrazende technologische ontwikkelingen. Hij participeert in ontwikkelportfolio's en beleidsontwikkeling op het gebied van privacy, informatiebeveiliging en informatie- en archiefmanagement om los te komen van vaste, soms oude, gewoonten. Geen collega, manager, bestuurder of toezichthouder gaat hij uit de weg. Ook ketenpartners of andere belanghebbenden niet. Hij spreekt de taal van de toehoorder en begrijpt hoe marketing maar ook IT daarin een belangrijke rol speelt.

Informatielevenscyclus

De toekomstgerichte en -bestendige recordmanager begrijpt welke technische mogelijkheden beschikbaar zijn en welke ontwikkelingen plaatsvinden die invloed hebben op of onderdeel uitmaken van het werkveld en vertaalt deze naar toegevoegde waarde voor zijn organisatie en houdt toezicht op de uitvoering.

Wat ook de positie van de recordmanager is, hij staat voor goed huisvaderschap over de ontvangen, gecreëerde en verstuurde informatie binnen de informatielevenscyclus en taakstelling van de organisatie en van die organisatie als onderdeel van een keten. Hij vertegenwoordigt daarin het bestuur van de organisatie.

Tekst **Lauren Romijn**

Lauren Romijn is relatiemanager bij het Nationaal Archief

Oproep aan DIV-medewerkers

Geloof in je eigen kracht

Er was eens een overheidsorganisatie die zich bezighield met financiële hulpverlening. Geholpen door techno-optimisme en bezuinigingen, werd een groot deel van het DIV-personeel overtollig verklaard. Een paar jaar later ging het mis, met als gevolg: verloren dossiers en mislukte digitaliseringsprojecten. Het kleine aantal overgebleven DIV-medewerkers probeerde orde op zaken te stellen maar dat hielp niks. Daarom gingen zij gedesilluseerd elders werken.

Ukunt waarschijnlijk wel raden over welke overheidsorganisatie ik het heb. In deze context kun je het een gotspe noemen om te vragen welke competenties de DIV-medewerker nodig heeft. Toch is het belangrijk om in deze tijden van verandering tot een nieuwe visie te komen. Er zijn drie competenties waarin de DIV-professional zich moet ontwikkelen.

Trost en passie

DIV-werk wordt bijna per definitie ondergewaardeerd of onderschat. Niet alleen door collega's op andere afdelingen maar ook door onze eigen mensen. Dat heeft er onder andere toe geleid dat de instroom van nieuwe DIV-medewerkers achterblijft.

Dit probleem is voor een deel te wijten aan onze neiging om op de achtergrond te blijven. Waar is de trots en passie voor het eigen vak? Hoe kunnen wij

ooit andere partijen overtuigen als wij er zelf niet in geloven? De DIV-medewerker moet een goed verhaal kunnen vertellen. Een mooi verhaal enthousiasmeert en prikkelt de fantasie van de toehoorder. Wie het vertrouwen in onze overheid ziet dalen, kan alleen maar constateren: dat is hard nodig ook.

Invloed uitoefenen

Voordat de rijksoverheid met *Open op Orde* inzette op de verbetering van de informatiehuishouding en meer transparantie, wisten veel DIV-medewerkers al wat het probleem was en hoe het anders moest. Er was alleen nooit genoeg tijd, geld of capaciteit. Nu zijn die er wel, dankzij de aandacht voor DIV-werk vanuit hogerop in het rijk.

Open op Orde laat zien hoe afhankelijk DIV-medewerkers zijn van deze partijen. Netwerken op hoog niveau is essentieel geworden. De DIV-medewerker moet de mensen kennen die het beleid opstellen en de beslissingen maken voor de bedrijfsvoering. De DIV-medewerker moet invloed kunnen uitoefenen en dat lukt alleen door een plek aan de gesprekstafel te veroveren.

Probleemoplossend

Het kan lastig zijn om zelf richting te geven aan DIV-werk. Menig DIV-medewerker moet aan zo veel eisen en regels voldoen dat men door de bomen het bos niet meer ziet. Er zullen vraagstukken aan bod komen die niet opgelost kunnen worden. Het is dan aan de DIV-medewerker om in zijn of haar eigen kracht te blijven geloven.

De inbreng van deze medewerkers is van onschatbare waarde voor iedere organisatie. De DIV-medewerker moet geloven in zichzelf en zichzelf bewijzen. Dat doet hij of zij door probleemoplossend resultaten te laten zien van het gedane werk. Het is ons veel waard.

**'DIV-WERK WORDT
PER DEFINITIE
ONDERGEWAARDEERD'**

PRAKTIJK

Tekst **Antal Posthumus** en **Jeroen Akerboom**

Antal Posthumus is adviseur recordkeeping bij het Nationaal Archief en Jeroen Akerboom is adviseur duurzame toegankelijkheid voor het programma Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO)

Archivering by design

Met DSO-LV duurzame toegankelijkheid borgen

Hoe borgt men bij het tot stand komen van nieuwe IT-systemen dat de informatie in deze software geïdentificeerd, geclassificeerd en duurzaam toegankelijk beheerd kan worden? Voor deze uitdaging stond het programma Aan de slag met de Omgevingswet van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Als hoofdverantwoordelijke en opdrachtgever voor de ontwikkeling van de landelijke voorzieningen van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) werkt het programma samen met verschillende ontwikkelpartners, waaronder Rijkswaterstaat.

Het Nationaal Archief bood hierbij hulp, in de periode 2018-2021, middels DUTO-scans¹. Deze scans vormen een *requirements*-analyse die plaatsvindt aan de start van projecten en programma's, het inrichten of herzien van startarchitecturen, of bij het inrichten van één of meerdere nieuwe informatiesystemen. Op deze manier wordt archiveren *by design* toegepast. Door deze scans toe te passen op de waardeketens van het DSO, is inzicht ontstaan in de mate van duurzame toegankelijkheid en zijn verbeteringen doorgevoerd. In dit artikel bieden we inzicht in het proces van een DUTO-scan en bespreken we enkele concrete resultaten daarvan binnen een aantal componenten van het DSO.

Proces DUTO-scans

Binnen het proces waarin een DUTO-scan plaatsvindt, is een aantal stappen te beschrijven:

1. Er vindt een intake plaats, hierin wordt de scope van de DUTO-scan bepaald. Dit vertaalt zich in een DUTO-canvas, een schematische weergave van de inhoud en de scope van de opdrachtomschrijving.
2. Er volgen drie workshops:
 - a. De eerste workshop levert gebruikerswensen op van primaire en secundaire gebruikers binnen het werkproces dat centraal staat.
 - b. De tweede workshop weegt de gebruikerswensen en vertaalt deze tot maatregelen in de vorm van *user stories*.
 - c. De derde workshop brengt gebruikers en ontwerpers uit de voorgaande workshops samen om de dialoog over de maatregelen aan te gaan en prioriteren deze op wenselijkheid en haalbaarheid.
3. De uitkomsten van de scan worden door de DUTO-adviseur in een eindrapportage verwerkt.

Binnen DSO-LV bracht dit een scope bij de vertaling van het proces, waarbij de waardeketens die door het DSO-LV worden ondersteund als uitgangspunt dienen: Plan tot Publicatie, Idee tot Afhandeling, Vraag tot Informatie en API tot Dienst (of Open Stelsel voor derden). Per waardeketen hebben deze analyse en scopebepaling plaatsgevonden. Tijdens de analyse is ook goed in beeld gekomen welke rollen er vanuit de organisaties die bij het programma Aan de slag met de Omgevingswet betrokken zijn bij de workshops uitgenodigd moesten worden.

Binnen de eerste workshops was dit een breed gezelschap van vertegenwoordigers van bevoegd gezag:

denk hierbij aan het rijk, gemeenten, waterschappen en provincies. Binnen de tweede workshops zijn de ontwerpers, denk aan DSO-domein-/informatie- en solutionarchitecten, businessanalisten, ontwikkelaars, beheerders, uitgenodigd om de gebruikerswensen te vertalen tot passende maatregelen in de vorm van *user stories*. In de derde workshops kwamen beide groepen bij elkaar om de maatregelen te prioriteren op wenselijkheid en haalbaarheid.

Effectuering toegelicht

We lichten de effectuering van het proces en de maatregelen toe aan de hand van enkele componenten binnen het stelsel. Hierin geven we een korte toelichting van het component en een of meerdere maatregelen die vanuit de DUTO-scans naar voren zijn gekomen.

• Samenwerkfunctionaliteit

De samenwerkfunctionaliteit maakte deel uit van de DUTO-scan Idee tot Afhandeling. Het component draagt bij aan de samenwerking van bestuursorganen en ketenpartners. Het biedt ondersteunende functionaliteit voor behandeling van verzoeken.

Binnen de samenwerkfunctionaliteit vindt uitwisseling van documenten plaats.

Dankzij de DUTO-scan werd duidelijk dat archivering van de informatie binnen een samenwerking in de archiefbeheeromgeving van de initiatiefnemer van de samenwerking plaatsvindt². Daaruit volgde vanuit de DUTO-scan de noodzaak van het aanwezig zijn van een exportfunctionaliteit die geëffectueerd is in de API's rondom het component. Zo zijn er API's beschikbaar gekomen voor het opvragen van documenten, actieverzoeken en metadatering.

• OZON: Objectgerichte Ontsluiting van Omgevingsdocumenten

Het component OZON maakte deel uit van de DUTO-scan Plan tot Publicatie. Dit component zorgt dat informatie uit juridische regels uit omgevingsdocumenten, denk aan omgevingsplannen en -verordeningen, doorzoekbaar zijn in het omgevingsloket binnen het onderdeel Regels op de kaart. Zo kan een initiatiefnemer zien welke regels voor een bepaalde activiteit, bijvoorbeeld het kappen van een boom of het organiseren van een evenement, op een bepaalde locatie gelden.

1 <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/duto-scan>.

2 Verwijzing naar maatregel SCAN3-10.

Arjan Rompelman is senior beleidsadviseur bij BZK, directie CIO Rijk, en gedetacheerd als projectmanager bij Rijksprogramma Duurzaam Digitale Informatiehuishouding (RDDI)

Sociale media grijs gebied

Gestandaardiseerde werkwijzen en praktische beleidskaders ontbreken

Anno 2021 zijn sociale media als Twitter, Instagram en Facebook niet meer weg te denken uit het werk van veel rijksambtenaren. Ze vormen een communicatiemiddel waarmee de overheid snel, direct en interactief informatie, ideeën en ervaringen kan uitwisselen met de maatschappij. Helaas brengt dat ook uitdagingen met zich mee. De informatie op sociale media moet eenvoudig terug te vinden zijn en duurzaam toegankelijk voor de periode dat die moet worden bewaard. Geen gemakkelijke opgave, zo blijkt in de praktijk.

Het berichtenverkeer op sociale media kenmerkt zich als een niet-beheerde communicatiestroom, die ongestructureerd vanuit verschillende functionarissen binnen en buiten de overheid plaatsvindt. Daarbij worden commerciële platformen gebruikt en geldt uiteenlopende wet- en regelgeving¹. De communicatie op sociale media maakt geen onderdeel uit van de ict-infrastructuur van de overheid en de informatie bevindt zich in een juridisch grijs gebied. Gevolg is dat de overheid geen of beperkte controle heeft over (her)gebruik, opslag, toegang en vindbaarheid van informatie op sociale media.

Geen raad

In de huidige overheidspraktijk ontbreekt het aan gestandaardiseerde werkwijzen, technische oplossingen en praktische beleidskaders. Er zijn nog geen voorzieningen voor het achteraf duurzaam toegankelijk maken van informatie op sociale media. De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed heeft in 2016 gerapporteerd² dat de overheid zich daar niet goed raad mee weet. Er wordt nog te vaak vanuit gegaan dat uitingen op sociale media niet vallen onder de werking van de Archiefwet, of er wordt vanuit gegaan dat duurzame toegankelijkheid van sociale media niet nodig of mogelijk is. Op steeds meer terreinen worden sociale media ingezet als instrument bij het uitvoeren van overheids-taken. Denk aan het gebruik van Twitter bij informatieverstrekking, TikTok voor persuasieve voorlichting en Instagram voor informatie of aangifte door burgers. Ook voor het monitoren van sentimenten

en analyseren van beleid blijkt de informatie op sociale media onmisbaar. De diversiteit aan toepassingen en kanalen zorgt voor versnippering van overheidsinformatie en maakt het inregelen van duurzame toegankelijkheid voor sociale media een complexe opgave. Waar te beginnen als overheid?

Kers

Kijkend naar de uitdagingen, liggen daar ook de oplossingen. Idealiter komt de overheid binnen afzienbare tijd met een integrale toekomstvisie. Een visie die richting geeft aan zowel het gebruik alsook het (informatie)beheer en de duurzame toegankelijkheid van sociale media. Met als kers op de taart: de overheidsdoelen, maatschappelijke belangen, wet- en regelgeving, werkprocessen en technische mogelijkheden zijn voor dit medium in beeld en staan met elkaar in verbinding. Het goede nieuws is dat de overheid hiermee is gestart en we kijken uit naar het eindresultaat.

1 Archiefwet, Wet openbaarheid van bestuur, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, de Algemene verordening gegevensbescherming, Auteurswet, Databankenwet en de Wet hergebruik overheidsinformatie.

2 Rapport van de erfgoedinspectie 2016: Webarchivering bij de centrale overheid.

Objectgericht ontsluiten is een manier die gegevens, bijvoorbeeld samenhangend in de vorm van een omgevingsplan, als afzonderlijke data identificeert en voorziet van metadata zodat deze als object te gebruiken zijn. Hiermee zijn de gegevens uit gesloten bestanden beter vindbaar, op te vragen en toe te passen bij onderlinge vergelijkingen. Bij het zoeken naar informatie over een bepaalde activiteit worden alle artikelen die gaan over de betreffende activiteit uit alle omgevingsdocumenten gepresenteerd. Vanuit de DUTO-scan is de maatregel geformuleerd dat er functionaliteit beschikbaar moet zijn om een vergelijking tussen de huidige en historische situatie mogelijk te maken, zowel via een kaart als via regels in tekstvorm. Voor een deel was dit al voorzien voor zover de kaartinformatie in DSO-LV zelf wordt bijgehouden. Ook was de uitkomst dat het noodzakelijk is dat er auditlogging plaatsvindt binnen DSO-LV op basis waarvan het mogelijk is om te kunnen zien wanneer een besluit van LVBB (Landelijke Voorziening Bekendmaken en Beschikbaar stellen) aan OZON is aangeboden en wanneer toepasbare regels aan RTR of via de viewer aan de eindgebruiker zijn aangeboden.

- *Toepasbare regels*

Het component RTR, Register Toepasbare Regels, kwam naar voren tijdens de DUTO-scans Idee tot Afhandeling en Plan tot Publicatie. Binnen het register vormen de toepasbare regels brongegevens voor de informatie die in het omgevingsloket beschikbaar gesteld wordt, denk bijvoorbeeld aan vragenbomen. Het bevoegd gezag stelt deze regels op en vertaalt deze naar een functioneel interpreteerbare structuur via de Standaard Toepasbare Regels (STTR)³. Tijdens de DUTO-scan kwam naar voren dat er sprake kan zijn van vertrouwelijke regels met vertrouwelijke inhoud⁴, dit is vertaald naar de mogelijkheid een markering vast te leggen door de bijdrager van de regel zodat de gegevens niet gepresenteerd worden in de openbare versie van een verzoek.

Ook benadrukte de DUTO-scan de koppeling met de juridische regels achter de toepasbare regels⁵, die zich vertaald heeft tot een verwijzing vanuit de toepasbare regels naar het achterliggende besluit.

- *Informatie-objecttypen en verantwoordelijkheid*

Tijdens iedere DUTO-scan was er aandacht voor de vormen van informatie die binnen componenten verwerkt worden. Dat heeft geleid tot een totaaloverzicht van informatie-objecttypen die door het stelsel verwerkt worden. Dat benadrukte tevens de verhoudingen tussen het DSO-LV en bevoegd gezag ten aanzien van de verantwoordelijkheden ten aanzien van archivering: het bevoegd gezag blijft zorgdragen voor informatie vanuit het primaire proces, DSO-LV draagt zorg voor informatie vanuit ondersteunende processen.

Het stelsel kenmerkt zich als een service die informatie uit meerdere bronnen presenteert en interactie op basis hiervan mogelijk maakt. Daar waar de interactie leidt tot nieuwe vormen van informatie, denk aan aanvragen of verzoeken, faciliteert het stelsel de mogelijkheid aan het bevoegd gezag deze informatie op een gestandaardiseerde manier, de standaard aanvraag meldingen (STAM), in de eigen beheeromgeving op te nemen.

Voor informatie zoals projectdocumentatie, ontwerpen, broncode, *logging* in het berichtenarchief van het stelsel geldt dat de verantwoordelijkheid bij het DSO-LV ligt. Dit is vertaald naar functionaliteit en procesafspraken om deze informatie duurzaam toegankelijk te houden en periodieke vernietiging hierop toe te kunnen passen.

Resultaat en vervolg

Na het uitvoeren van vijf DUTO-scans wordt de balans opgemaakt. De maatregelen en aanbevelingen vanuit eerdere scans zijn opgenomen in een totaaloverzicht en de effectuering van de maatregelen wordt getoetst. Maar liefst 45 van de 62 maatregelen zijn voorzien en voor 13 maatregelen is het gelukt deze gedeeltelijk in te kunnen vullen of is er zicht op realisatie bij livegang van het stelsel.

Nog belangrijker is de bijdrage die de DUTO-scans hebben gehad aan de bewustwording bij de betrokkenen van de DUTO-scans. Gebruikers, ontwerpers en architecten van het programma Aan de slag met de Omgevingswet hebben kennisgenomen van de DUTO-eisen en deze weten toe te passen in de vorming van componenten en functionaliteiten van het stelsel. Dankzij de bewustwording zijn er in de toekomst bij het vormen van eventuele wijzigingen designprincipes en procesbeschrijvingen voor de beheerfase meegenomen, om duurzame toegankelijkheid te borgen.

3 <https://bit.ly/3bZoNQj>.

4 Verwijzing naar maatregel SCAN1-16.

5 Verwijzing naar maatregel SCAN4-4.

Toekomstperspectief op kennisdeling

KIA in het jaar 2030

Ook in 2030 draagt het Kennisnetwerk Informatie en Archief (KIA) bij aan een sterke en zelfbewuste informatie- en archiefsector, die duidelijk kan maken wat het belang is van authentieke en duurzaam toegankelijke overheidsinformatie. Alleen door te werken in een netwerk, met een community, zullen we in staat zijn om toekomstige uitdagingen aan te gaan, voorspellen Arjen van der Kuijl en Harm Pieters.

KIA bestaat sinds 2017 en is in de afgelopen jaren gestaag gegroeid naar een netwerk van meer dan vierduizend professionals uit de wereld van informatie- en archiefbeheer. Het doel van KIA is simpel: het stimuleren van het ontwikkelen en delen van kennis op het terrein van informatiebeheer, archivering en erfgoed. Wij zijn ervan overtuigd dat de behoefte aan kennisdeling en kennisontwikkeling in ons vakgebied in 2030 minstens even groot zal zijn als nu. Het tempo van vernieuwingen in de ict en het informatiebeheer maar ook de wijze waarop we omgaan met informatie zullen immers niet afnemen. Wel denken we dat het karakter van dat kennislandschap anders zal zijn dan nu. We zien een verbreding van vakgebieden en de partijen die ze vertegenwoor-

digen. We zien internationalisering. We zien de noodzaak sneller in te spelen op die veranderingen. Daarom hopen we op een groeiende bereidheid om kennis in een vroeg stadium te delen. Ten slotte zal er een verschuiving noodzakelijk zijn van de aandacht van selecteren en goed en duurzaam bewaren naar inspelen op de behoeften van gebruikers. We lichten de verschillende elementen van onze visie hierna toe.

Uitbreiding partners

KIA is in de eerste plaats een netwerk van individuele professionals, maar het netwerk wordt daarnaast ondersteund door een aantal partners en mogelijk gemaakt door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Bij de oprichting van KIA, op initiatief

'EEN INITIATIEF ALS KIA IS GEEN DOEL OP ZICHZELF'

van het Nationaal Archief, meldde zich al snel de branche- en beroepsorganisatie KVAN. Inmiddels zetten ook VNG, KNVI, DEN en RDDI in op KIA voor activiteiten rond kennisdeling en kennisontwikkeling. We verwachten dat in de toekomst nog meer of andere partners zullen aansluiten bij KIA en zo het netwerk verder zullen versterken, zoals het Netwerk Digitaal Erfgoed, de opleiders en bedrijven. En het liefst slaan we ook de handen ineen met vergelijkbare kennisnetwerken.

Buiten de grenzen

Aanvankelijk was KIA erg gericht op de wereld van archieven, maar kort na de start hebben we ons ook gericht op de wereld van het informatiebeheer bij overheden en particulieren. Daar wordt immers het archief gevormd. In toenemende mate zien we dat je inspiratie moet halen buiten die twee werelden. Zo werd tijdens de Thematidaagse Metadata onder het motto gluren bij de burens geleerd van bedrijven als Siemens Health, Deloitte en Relatics. Bij onderwerpen als metadata kan het heel leerzaam zijn om te kijken hoe er met dit onderwerp wordt omgegaan buiten de plekken waar je je normaal zou laten informeren of inspireren. Ontwikkelingen als de toepassing van artificiële intelligentie (AI) trekken zich weinig aan van (vermeende) grenzen tussen verschillende vakgebieden. Om de informatiehuishouding verder te ontwikkelen en te verbeteren, is het dus noodzaak om beter en sneller in te spelen op ontwikkelingen buiten de klassieke vakgebieden.

Over de grens

Als het gaat over het overschrijden van grenzen, zien we die niet alleen tussen vakgebieden maar ook tussen landen en taalgebieden. Steeds meer krijgt ook ons werk een internationale dimensie. Denk bijvoorbeeld aan standaarden op het gebied van informatiebeheer die internationaal ontwikkeld worden en beheerd door gremia als het DLM Forum, ISO, etcetera. En hoewel de institutionele context in het buitenland vaak anders is, zijn veel vraagstukken en uitdagingen in ons vakgebied natuurlijk vergelijkbaar. Om alle ontwikkelingen bij te blijven benen, zijn kennisontwikkeling en kennisdeling over de grenzen dus een logische vervolgstap.

We kunnen ons dus voorstellen dat de content op KIA straks niet alleen meer Nederlandstalig is en dat bijeenkomsten ook vaker internationale sprekers en een internationaal publiek hebben. De ervaringen tijdens de pandemie hebben wat dat betreft ook drempelverlagend gewerkt, je kunt gemakkelijk een online bijeenkomst organiseren met collega's uit het buitenland.

KIA in 2030

Een initiatief als KIA is geen doel op zichzelf en het succes of voortbestaan ervan hangt af van het enthousiasme en de betrokkenheid in de community. KIA is een middel dat een bijdrage levert aan een sterke en zelfbewuste informatie- en archiefsector. Een sector die duidelijk kan maken wat het belang is van authenticiteit en duurzaam toegankelijke overheidsinformatie. Wij zijn ervan overtuigd dat alleen het werken in een netwerk, met een community, ons in 2030 in staat zal stellen alle uitdagingen aan te gaan.

De partners die binnen KIA actief zijn zullen de behoeftes en verwachtingen van die community serieus moeten blijven nemen en de leden moeten blijven stimuleren ervaringen, *best practices* en handreikingen te delen. Zeker als je bedenkt dat er een verschuiving zal moeten plaatsvinden van focus op concepten van selecteren en bewaren naar een geheel nieuwe visie op het gebruiken van de informatie. Een visie die echt loskomt van de papieren wereld waarop we ons in dit digitale tijdperk nog vaak baseren. Een plek waar je vakgenoten ontmoet en met elkaar deze stappen zet in de ontwikkeling van een meer en meer gemeenschappelijk werkterrein is wat ons betreft niet weg te denken.

Community aan zet!

Maar hoe dat er in de praktijk precies uitziet wordt op de korte termijn noch in 2030 bepaald door een enkele visionair maar in grote mate bepaald door de community zelf. Veel collega's zetten zich al in binnen KIA om die toekomst van ons vak mede vorm te geven. En is er altijd ruimte voor nieuwe initiatieven en wilde plannen. Neem vooral contact met ons op via info@kia.pleio.nl als je daarover wilt doorpraten of suggesties wilt doen.

'WE MOETEN LOSKOMEN VAN DE PAPIEREN WERELD'

Informatietherapeut

Prikkelverwerking met onze zintuigen verloopt via onze oren, ogen, mond, neus en vingers. Therapeuten helpen mensen die stoornissen hebben met prikkelverwerking. Gezocht wordt dan naar waar het met de verwerking misgaat. De hersenen kunnen de informatie minder goed ordenen. Je hersenen raken minder goed georganiseerd. De ene mens uit het onvermogen door extra druk doen, de ander valt stil. Weer een ander is voortdurend in beweging, raakt steeds iets aan of reageert niet als bijvoorbeeld zijn naam wordt genoemd. Extra druk, beweeglijk of niet aanspreekbaar.

Welke prikkels nemen informatieprofessionals waar in onze omgeving en onze organisaties? Of onze bestuurders? Of onze inwoners en ondernemers? Hoe verwerken ze die prikkels dan en wat is de reactie daarop?

Voorbeelden te over dat prikkelverwerking uiterlijk zichtbaar is. Een prikkel dat iets niet lekker loopt. Er volgt onderzoek, een rapportage, een reactie, vaak beloften en dan... We zijn er druk mee en het

geeft een boel werk: maar verandert er wezenlijk iets?

Zou het helpen als we het ritme van de natuur inbouwen in onze werkwijze? Een dag-nachtritme, seizoenen doorwerken in onze werkwijze. Activiteit en contemplatie laten afwisselen. Zoals de natuur zich ook terugtrekt, in volle bloei raakt en weer afsterft. Kennen we het ritme van onze bestuurders, onze inwoners en ondernemers en onze collega's? Zouden we in dat ritme ook aansluiting kunnen vinden? Dat ritme ligt voor organisatieonderdelen deels op een lijn; denk aan begrotingscyclus, beleids- en jaarplannen, etcetera. Maken we daarnaast voldoende gebruik van dynamiek en opgaven waar de collega's in het werk voor staan? Kunnen we op het voorbereidende, beslissende moment en bij evaluaties aansluiten?

Het vergt – naast kennis van ons vak en de organisatie – inzicht in het ritme van je collega's/bestuurders en de opgaven waar zij voor staan. Het vergt lef, wendbaarheid en flexibiliteit in onze aanpak.

We adviseren op het moment dat de opgave van collega's in beweging is. We adviseren vanuit de functies die we als informatieprofessional belangrijk vinden. Dat zijn: duurzaam bewaren, toegankelijkheid, (her)gebruik, vernietigen, en als het aan mij ligt ook informatie-ethiek en informatieorganisatie (wat, wie, waarom, waar, hoe, waarmee en vooral waartoe). En waarmee en hoe is dan: open, en niet bij voorbaat monolytisch ingevuld met DMS, zaakgericht werken en eDepot. Want dat recept lijkt niet houdbaar.

Nee, pak liever de rol van de informatietherapeut die organisaties en collega's helpt om de prikkels te verwerken tot een werkbaar en functionerend geheel. Kansen en een waaier aan mogelijkheden te over! Denk na, doe mee en organiseer de informatiehuishouding die je inwoners, ondernemers, bestuurders en collega's verdienen en waar zij met plezier hun werk doen en de functies die wij belangrijk vinden goed zijn geregeld.

André Plat is redactielid Od

SERVICEBERICHT

Kennisinetwerk

Informatie en Archief

KIA aan Zee

De ontwikkelingen in het archief- en informatiebeheer zijn in meer of mindere mate grensoverschrijdend. Vanuit KIA kijken we dan graag eens over de grens, met name naar onze zuiderburen. In dat kader gaven wij (Harm Pieters en Arjen van der Kuil) op 15 oktober een presentatie over KIA tijdens het congres Informatie aan Zee. Dit tweejaarlijkse congres wordt georganiseerd door de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie, de VVBAD.

We troffen in de wat donkere congreszaal een behoorlijke groep geïnteresseerde collega's, die na afloop van onze presentatie met gerichte vragen kwamen. Na ons volgde een tweetal korte presentaties door Belgische collega's

met vergelijkbare initiatieven, maar op meer regionale schaal. Maar ook met de noodzaak van kennisdelen als centraal thema. We beseften nog eens hoe bijzonder het is dat het ministerie van OCW KIA mogelijk maakt, inclusief het opereren van het kennisteam bij het Nationaal Archief. En dat wij toch minder te maken hebben met de fragmentatie die die ingewikkelde Belgische bestuursstructuur met zich mee brengt.

Al tijdens de vragen, maar ook in enkele levendige gesprekken na afloop, constateerden we met elkaar dat er de nodige verschillen zijn, maar ook veel gedeelde uitdagingen. Dus spraken we af in het komende jaar verder te onderzoeken hoe we kunnen samenwerken.

Zoals ooit de Archiefwiki en Archief 2.0 initiatieven waren die Nederlandse en Vlaamse collega's samen namen. KIA nam deze initiatieven ooit over en wij verheugen ons erop de draad van samenwerking weer op te pakken.

KIA komt ook graag naar jou toe... Niet alleen over de grens, maar ook binnen Nederland komen wij altijd graag (digitaal) vertellen wat KIA kan betekenen voor jou en jouw organisatie. Mail naar info@kia.pleio.nl voor meer informatie. Wil je een eerste indruk krijgen van de mogelijkheden van KIA of wil je daar iemand anders op wijzen? Kijk dan eens naar onze digitale folder via <https://kia.pleio.nl/doemeepkia>.

Tekst **Martijn Kortier**

Martijn Kortier is advocaat intellectuele eigendom, ict-recht en privacy bij Elferink & Kortier Advocaten

Privacyschendingen

Sinds de Europese privacywet – de AVG – in werking is getreden, staan de kranten vol met privacyschendingen en datalekken. Maar wanneer is iets nu in strijd met de AVG? Waarom krijgen organisaties een boete of een last onder dwangsom opgelegd door de Nederlandse privacytoezichthouder, de Autoriteit Persoonsgegevens (AP)? Voor leken is dat niet altijd duidelijk.

Natuurlijk, we kunnen ons allemaal wat voorstellen bij gevallen waarin commerciële bedrijven zonder toestemming persoonlijke informatie verzamelen en profielen van u en mij maken. Ook in gevallen van datalekken is het vaak helder; persoonsgegevens zijn niet goed beveiligd of komen door menselijke fouten op straat te liggen. Dat is per definitie een schending van de privacywetgeving. Overigens is een datalek niet alleen maar het op straat komen te liggen van persoonsgegevens. Ook het verkeerd adresseren van een brief of het vernietigen van persoonsgegevens waar dat nog niet had gemoeten, kunnen bijvoorbeeld datalekken zijn.

De laatste tijd handhaaft de AP ook regelmatig op situaties waarvan voor derden niet altijd duidelijk is wat de schending is. Ook die kwesties kwamen groot in de krant. Denk bijvoorbeeld aan het rapport dat de AP eind oktober publiceerde over een omvangrijk onderzoek naar het handelen bij de Belastingdienst. De conclusies in dat rapport waren keihard. De Belastingdienst heeft jarenlang zwarte lijsten (de zogenaamde Fraude Signalering Voorziening, FSV) bijgehouden. De lijst bestond uit gegevens over meer dan een kwart miljoen mensen, waaronder minderjarigen.

Waarom handhaaft de AP in deze gevallen? De belangrijkste geconstateerde overtreding in het geval van de Belastingdienst was dat zij geen wettelijke grondslag voor die specifieke verwerking van persoonsgegevens had.

Organisaties zijn op grond van de AVG verplicht om zowel een gerechtvaardigd doeleinde voor de voorgenomen verwerking van persoonsgegevens te hebben als een rechtmatige grondslag. Die grondslagen zijn limitatief opgenomen in de AVG. Dat betekent dat iedere organisatie in ieder geval uit een van de daar genoemde grondslagen moet kunnen kiezen. De bekendste grondslagen zijn: de toestemming van betrokkene, de wettelijke plicht tot verwerking, het gerechtvaardigd belang van de verwerkingsverantwoordelijke of een derde (let op; hiervoor geldt een specifieke belangenafweging) en - in het geval van overheden - het algemeen belang/de uitoefening van openbaar gezag. Weest u er overigens van bewust dat toestemming vragen aan de betrokkene niet altijd de geëigende (of handige) weg is.

In uw dagelijkse werkzaamheden heeft u ongetwijfeld ook te maken met persoonsgegevensverwerkingen. Ga eens na: heeft uw organisatie voor iedere specifieke verwerking een gerechtvaardigd doeleinde en kan zij daarnaast een beroep doen op een grondslag uit de AVG? Bij twijfel, laat u voorlichten. Leg een en ander ook vast in het verplicht voorgeschreven verwerkingenregister.

De advocaten en juristen van Elferink & Kortier Advocaten schrijven op deze plek iedere uitgave een column, waarin zij een praktisch probleem op het gebied van de AVG in relatie tot informatiebeheer behandelen. Heeft u een praktijkvraag die u behandeld wilt zien? Stuur deze naar Od@publiekdenken.nl

Tekst **Bart Hekkert**

Bart Hekkert is redactielid Od

Wat moeten informatieprofessionals weten en kunnen?

Stevig in je ontwikkeling

In oktober verscheen *Stevig in ontwikkeling*. Deze publicatie, opgesteld in opdracht van Rijksprogramma voor Duurzame Digitale Informatiehuishouding (RDDI), is een uitwerking van een van de actielijnen uit het actieplan Open op Orde (opgestart naar aanleiding van de resultaten van het Parlementair onderzoekingscommissie Kinderopvangtoeslag). Centraal staat het vak van de informatieprofessional: wat moeten informatieprofessionals bij het rijk precies weten en kunnen om hun vak voldoende te kunnen uitvoeren? De conclusie: de focus ligt nu vooral op “harde” vakkennis en nog te weinig op competenties en talent.

Stevig in ontwikkeling is een aanvulling op bestaande publicaties, zoals het *Kwaliteitsraamwerk Informatievoorziening* en de *Competentiegids Rijk*. De auteurs zoomen in op de vakvereisten voor de informatieprofessional maar focussen op: kennis, vaardigheden en houding.

Overzichtelijk

In het eerste hoofdstuk worden deze aspecten uitgewerkt in verschillende visuele kaarten. De eerste kaart – de Kenniskaart – beschrijft welke kennis de professional moet hebben over de informatiehuishouding, overheid, wet- en regelgeving en de eigen organisatie. De Kenniskaart wordt gevolgd door een Vaardighedenkaart (bijvoorbeeld kunnen beoordelen, samenwerken, en communiceren) en een Houdingkaart (richting anderen, werk en zichzelf). Door het visueel maken van deze vakvereisten, blijft de inhoud overzichtelijk en begrijpelijk.

Het tweede hoofdstuk kijkt naar drie groepen van informatieprofessionals: de richters (degenen die zich vooral bezighouden met strategische vraagstukken), de inrichters (de professionals die implementatie van strategie en visie organiseren) en de verrichters (degenen die uitvoeren). Centraal bij het opstellen van de kaarten per groep is het 9-vlakmodel van Rik Maes. Voor iedere groep wordt benoemd welke werkzaamheden nodig zijn, welke kennis er nodig is, welke vaardigheden specifiek voor die groep gelden, en wat de houding moet zijn behorende bij de rol. Voor het opstellen van deze publicatie hebben de auteurs

samengewerkt met een kerngroep uit verschillende rijksorganisaties en zijn deskundigen uit het opleidings- en detachingsveld geraadpleegd (zoals de Hogeschool van Amsterdam, maar ook GO opleidingen, BECIS, VHIC en DocFactory).

Bruikbaar?

Hoe bruikbaar is deze publicatie voor rijksorganisaties? Voor wie op zoek is naar snel naslagwerk over een toekomstbestendig organiseren van de eigen informatiehuishouding – en het opstellen van vakvereisten voor de informatieprofessionals – is deze publicatie een mooie start. Met behulp van een korte inleiding, voorbeelden en overzichtelijke kaarten, is de inhoud te begrijpen voor zowel management, personeelszaken alsook voor de informatieprofessional zelf.

Een mooie bijkomstigheid is dat *Stevig in Ontwikkeling* ook bruikbaar is voor decentrale overheden. Als u zelf aan de slag wilt met het doorontwikkelen van vakvereisten binnen de informatiehuishouding, dan is het wel belangrijk om nog een verdiepingsslag te doen op deze inhoud. *Stevig in Ontwikkeling* benoemt en brengt datgene bij elkaar wat we eigenlijk wel weten, maar niet altijd vertalen in onze organisatie- en personeelsbeleid informatiehuishouding. Daarmee blijft deze publicatie van belang voor zowel rijksorganisaties als decentrale overheden.

Anouk Mulder en Silvie Zonderland, *Stevig in ontwikkeling. Over de vakvereisten van informatiehuishoudingsprofessionals bij rijksorganisaties* (De Argumentenfabriek, 2021).

‘Altijd iets nieuws ontdekken’

Organisatie: VHIC
Begonnen op: 1 februari 2020
Functie: adviseur informatiemanagement

Het vakgebied informatiebeheer kent een grote diversiteit aan collega's. Waar de een al decennialang actief is, komt de ander net kijken. In deze rubriek maken we kennis met de nieuwelingen. Wat zijn hun ervaringen tot nu toe? In deze aflevering is het woord aan Jurriaan Sloff.

Hoe ben je in deze functie terechtgekomen?

‘Tijdens mijn zoektocht naar mijn eerste echte baan na het afronden van mijn opleiding geschiedenis kwam ik veel vacatures in het vakgebied informatiemanagement tegen. Die spraken me doorgaans erg aan. VHIC benaderde mij met de vraag of ik interesse had in een *traineeship* in die richting. Dat had ik wel. Ik ben langsgeslagen voor een gesprek en 2 weken later kon ik al als *trainee* beginnen. En dat is vanaf het begin goed bevallen. Informatiemanagement is een divers en dynamisch vakgebied. Als adviseur krijg ik de kans om bij veel verschillende organisaties een kijkje in de keuken te nemen. Ik kom met veel mensen in verschillende rollen in aanraking. En per opdracht kunnen mijn werkzaamheden flink uiteenlopen. Die diversiteit houd ik wel van, merk ik nu.’
‘Het is wel een beetje jammer dat

informatiemanagement inhoudelijk, ondanks alle archieven, niet bepaald aansluit bij mijn geschiedenisachtergrond. Desondanks zijn er gelukkig wel veel (studie)vaardigheden die ik tijdens mijn opleiding heb opgepikt, ook zeer goed toepasbaar binnen informatiemanagement.’

Waar verwonder je je over?

‘Ik vind het wel opvallend dat het vakgebied zich in zo'n hoog tempo ontwikkelt. Als historicus was ik gewend om ontwikkelingen over termijnen van decennia of eeuwen te onderzoeken, maar binnen informatiemanagement kan er binnen jaren of zelfs maanden ontzettend veel veranderen. Het mooie is dat er hierdoor altijd iets nieuws is te ontdekken of leren.’

Hoe zorg je ervoor dat je de benodigde kennis en vaardigheden opdoet?

‘Als onderdeel van mijn *traineeship*

heb ik verschillende cursussen en een leergang gevolgd via de VHIC Faculty, waardoor ik in korte tijd veel kennis op heb kunnen doen. Meekijken bij collega's en het bijwonen van aanvullende cursussen heeft me verder geholpen met het ontwikkelen van mijn kennis en vaardigheden op het gebied van informatiemanagement. Daarnaast probeer ik door middel van online kennisplatformen, *white papers* en andere vakliteratuur op de hoogte te blijven van nieuws en ontwikkelingen in het vakgebied.’

Heb je advies voor iemand die ook aan de slag wil in het informatiebeheer?

‘Als het vakgebied je trekt, ga er dan vooral voor! Ook als je geen achtergrond in informatiebeheer of archivering hebt, daarin ben je zeker niet de enige. Het brede aanbod van traineeships, opleidingen en cursussen maakte de drempel om in te stappen een stuk lager dan ik had verwacht. Aanvankelijk was het wat intimiderend dat vrijwel alles nieuw was, maar de puzzelstukjes vielen al snel op hun plaats.’

Innovatie in het archief

Sein op groen

De archieffunctie is toe aan innovatie, zoveel is wel duidelijk binnen en buiten het vakgebied. Maar waar moet de archiveringsfunctie naartoe en hoe geef je die transitie vorm? Met een fysieke bijeenkomst en een webinar in september en oktober zetten de KNVI en KIA de volgende stappen op weg naar de toekomstige archiveringsfunctie. 'De seinen staan op groen, maar we moeten wel zorgen dat informatiehuishouding een structurele plek gaat krijgen binnen organisaties.'

Op 23 september vond de voorlaatste editie plaats van Innovatie van de Archieffunctie, een reeks bijeenkomsten georganiseerd door de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals (KNVI) en het Kennisnetwerk Informatie en Archief (KIA). Doel van deze samenwerking is om te komen tot een aanvulling op het reeds bestaande KNVI-manifest voor de overheid, waarin de belangrijke pijlers uit het vakgebied en de waarden van informatieprofessionals staan.

Brainstormen

Tijdens de bijeenkomst op 23 september brainstormden professionals uit verschillende gremia en overheidslagen met elkaar om een multidisciplinaire dialoog op gang te brengen. Aan de hand van 4 thema's - techniek, ethiek, mens en betekenisgeving - ontstond een levendige discussie over het vakgebied. Belangrijk daarbij was de notie dat geen idee te gek zou zijn. 'Juist met disruptie kunnen we verder kijken dan de

horizon waar we gebruikelijkerwijs in zitten', aldus Wouter Bronsgeest, duo-voorzitter van de KNVI en een van de initiators van de bijeenkomst. Om te komen tot mogelijke disruptieve ideeën, gaan de aanwezigen in koppeltjes langs *whiteboards*, om daar aan de hand van stellingen te discussiëren over ontwikkelingen en mogelijke innovaties in het vakgebied. Wat betekent techniek voor mensen? Hoe krijg je archiveren in het collectieve geheugen? Hoe maken we het voor iedereen leuker en toegankelijker en tegelijkertijd de wereld een stukje beter?

Webinar

Op 5 oktober, de dag dat de Eerste Kamer instemt met het initiatiefvoorstel Wet open overheid (Woo), vond een volgende bijeenkomst plaats van Innovatie van de Archieffunctie. Tijdens het webinar *Toegang tot al je informatie? Innovatie van de archiefruimte*, geleid door showmaster Eric Kokke. Diverse sprekers geven een presentatie over hun kijk op het vakgebied, waarna een algemene

beschouwing en een discussie plaatsvindt onder leiding van Kokke.

Wel I, geen T

De eerste spreker tijdens het webinar begin oktober is Martijn Aslander, tech-filosoof en auteur van het boek *Ons werk is stuk*, dat in december verschijnt. Aslander meent dat we bij IT-vraagstukken al het geld en de moeite in de T hebben gestoken en vervolgens de I zijn vergeten. 'Informatiegeletterdheid ontbreekt bij bijna iedereen. De meeste kenniswerkers ontberen de basiskennis: hoe orden je, hoe sla je informatie op, hoe deel en publiceer je die?'

Tijdens zijn praatje laat Aslander een aantal technologische handigheidjes zien waarmee eenieder zijn of haar werk kan versnellen en verbeteren, zoals een sneltoets om de foto-app te openen of de toetsencombinatie Alt-Tab (waarmee je snel schakelt tussen verschillende geopende vensters op je computerscherm). 'We hebben er een hoop aan als we mensen laten zien hoeveel honderden uren het jaarlijks scheelt als je handiger digitaal werkt,' legt Aslander uit. 'Dat is beter voor je carrière, maar scheelt ook stress. Lang niet iedereen realiseert zich dat er een direct verband bestaat tussen digitale en mentale fitheid.'

Seinen op groen

Na de presentatie van Aslander is het woord aan Olaf Andersen, hoofdinspecteur en plaatsvervangend

directeur bij de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed. Andersen roept het rapport *Een dementerende overheid* uit 2005 (in februari 2021 werd een rapport met dezelfde titel uitgebracht, versie 2.0) in herinnering, daarmee aantonend dat het vraagstuk bepaald niet van vandaag is. Wel heeft de toeslagenaffaire volgens Andersen een aanjagende rol voor de discussie rondom overheidsinformatie.

'Het voelt als een enorme kans om zaken echt te verbeteren en er is ook geld vrijgemaakt. De seinen en signalen staan op groen om te zorgen dat zaken nu wel veranderen. Maar blijft die aandacht ook? Hoe zorgen we ervoor dat het onderwerp binnen organisaties een structurele plek gaat krijgen en dat archiveren geen eindpunt, maar onderdeel van het primaire proces is?'

Archivering by design

Tot slot geeft Yvonne Welings een presentatie. Zij is archivaris bij de gemeente Tilburg en lid van de archiefcommissie van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Prinsjesdag heeft een *boost* gegeven, zegt ze, omdat de gepresenteerde plannen een grote belofte inhouden: burgers moeten meer regie krijgen over hun eigen gegevens. Daarnaast is er geld vrijgemaakt voor uitvoering van de Woo, waarin Welings een enorme kans ziet om het vak op een goede manier vorm te gaan geven.

Tot zover de positieve ontwikkelingen; tegelijkertijd ziet Welings dat we in Nederland een hoop archiefzaken nogal gecompliceerd organiseren. 'Neem alleen al het toezicht op een gemeentelijke website. Er is horizontaal en verticaal toezicht op archiveren, horizontaal toezicht op informatiebeveiliging, ander toe-

'HOE KRIJG JE ARCHIVEREN IN HET COLLECTIEVE GEHEUGEN?'

zicht op de privacy van de website. Dat is te ingewikkeld. Archivering *by design* kan daar uitkomst bieden.'

Huishouding op orde

Ter afsluiting reflecteert Hans Hut van de Archiefinspectie Rotterdam samen met Eric Kokke op de presentaties. Hut ziet dat er veel ontwikkelingen gaande zijn in het vakgebied, maar dat qua regievoering de dingen nog niet geweldig gaan. Hut meent dat we in ieder geval meer IT-deskundigheid nodig hebben, naast informatie- en archiveringsdeskundigheid, als we daadwerkelijk onze informatiehuishouding op orde willen krijgen. Aslander reageert daar weer op door te stellen dat een digitaliseringstraject zinloos is als we niet snappen dat het om de I van informatie gaat. 'Er moet een hoop gebeuren, maar ik mis de bottom-up versie: hoe nemen we iedereen hierin mee?' Welings sluit zich daarbij aan: 'Elke ambtenaar moet i-bewust zijn en verplicht worden bijgeschoold op dit punt.' Andersen: 'Basis-i-vaardigheden zijn nodig, daarnaast moeten we de werkprocessen die we hebben en het archiveringsvraagstuk dat daarbij hoort, zo soepel mogelijk op elkaar afstemmen.'

Goede ideeën genoeg, zoveel is na het webinar wel duidelijk. Per sessie komen de KNVI en KIA dichtbij de kern van hoe innovatie in het archief vorm moet krijgen. Eric Kokke sluit af met een oproep aan alle informatieprofessionals: sluit je aan bij de volgende sessie zodat we gezamenlijk tot een goed manifest kunnen komen!

Lid worden?

Word lid van de KNVI

KNVI verbindt, verrijkt, versterkt

Het lidmaatschap van de KNVI is er voor iedereen, werkzaam in (of met belangstelling voor) het vakgebied informatiebeheer en/of archivering. Word lid en profiteer van:

- Het abonnement op het vakblad Od
- Gratis of tegen gereduceerd tarief deelnemen aan alle activiteiten van de KNVI
- Brede netwerk mogelijkheden met collega-informatieprofessionals

Binnen de KNVI is de interessegroep SOD actief voor informatiebeheerders bij de overheid.

Lidmaatschapsvormen

A Persoonlijk lidmaatschap
Contributie bedraagt € 165,00

B Organisatielidmaatschap;
contributie bedraagt:

- bij 1 – 6 fte: € 225,00 excl. btw
- bij 7 – 12 fte: € 500,00 excl. btw
- bij 13 – 24 fte: € 775,00 excl. btw
- bij 25 fte – >: € 1.380,00 excl. btw

Bij een organisatielidmaatschap ontvangt de organisatie een evenredig aantal abonnementen op Od.

Voor organisaties zijn er ook mogelijkheden om de SOD te sponsoren. Interesse? Neem contact op via info@knvi.nl

De SOD maakt sinds 1 januari 2017 deel uit van de verenigde beroepsverenigingen KNVI, Ngi-NGN en SOD

Postbus 1058
3860 BB NUIJKERK
T: 033 247 34 27
E: info@knvi.nl
W: www.knvi.nl

Bouwen aan een **sterkere overheid**

Publieke organisaties staan voor complexe opgaven die vragen om expertise en veranderkracht. NCOD wil Nederland mooier maken door te bouwen aan een sterkere overheid. We adviseren, begeleiden en ondersteunen de publieke sector op het gebied van advies, detachering en opleidingen. NCOD maakt het verschil door betrokkenheid en verantwoordelijkheid van adviseurs binnen hun opdracht.

We bieden ondersteuning binnen de volgende expertisegebieden:

*Digitalisering & Informatiemanagement | Financiën en Bedrijfsvoering | HRM | Juridische Zaken & Omgevingsrecht | Omgevingsmanagement | Personeel, salaris en rechtspositie | Publiekszaken
Ruimtelijke Ontwikkeling | Sociaal Domein | Toezicht, Handhaving,
Onderzoek & Preventie.*

Kunnen we u ergens bij helpen? Ga dan voor meer informatie naar [NCOD.nl](https://www.ncod.nl)
Als adviseur bij NCOD aan de slag? Bekijk onze vacatures via werkenbijncod.nl